

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013

150ÅR

LEDER: Å SLUTTE SOM PREST

TAKK FOR FESTEN!

ARTIKLER OG INNLEGG

ST. OLAV, DET EINASTE UTENOM-
BIBELSKÉ HEILAGMENNESKET SOM
VERT OFFISIELT FEIRA I DEN NORSKE
KYRKJA

MELK, HONNING OG DRUEKLASE,
MEN...

STYRKER INTERKOMMUNALE KIRKELIGE
FELLESRÅD MENIGHETSUTVIKLINGEN I
DEN NORSKE KIRKE?

ENHETLIG LEDELSE
- I LOKALMENIGHETEN

JUBILEUM

LUTHERSK KIRKETIDENDE
SOM DEBATTORGAN

FRA BOKFRONTEN SØNDAGSTEKSTEN

DOMSSØNDAG / KRISTI KONGEDAG

1. SUNDAG I ADVENTSTIDA
2. SØNDAG I ADVENTSTIDEN
3. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

FRA BISBEDØMMERÅDENE

Å SLUTTE SOM PREST

Det finnes ulike grunner til å slutte som prest i Den norske kirke. Noen av disse grunnene kan ytre sett vurderes som mer holdbare enn andre. Men til syvende og sist er det et personlig valg som det er vanskelig for andre å få et fullt og helt innsyn i. Selv om ordinasjonsløftet er et prinsipielt ja til tjenestens livslange karakter, må dette løftet noen ganger veies opp mot andre løfter og forpliktelser i livet. Derfor vil jeg ikke felle dommer over kollegers valg når de av ulike grunner går ut av prestatjeneste, midlertidig eller permanent. Det skriver jeg kanskje også som en tiltrengt moralsk støtteerklæring til meg selv som etter 23 år i prestatjeneste ble praktikumlærer. Både utdanningsinstitusjonene, Kirkens hus og Bispedømmekontorene er fulle av

såne som meg, ordinerte prester som strengt tatt gjør noe annet enn det vi ble ordinert til. Jeg vet ikke om jeg sitter inne i eller utenfor et glasshus. Jeg liker ikke å kaste stein, og jeg liker enda mindre lyden av knust glass. De fleste av oss ønsker likevel å tjene Gud og kirken.

Noen ganger blir avskjeden med prestatjenesten foranlediget av konvertering eller overgang til et annet trossamfunn. De siste årene har noen prester i Den norske kirke konvertert til Den romersk-katolske kirke. Det finnes det også ulike grunner til. En grunn som jeg imidlertid har vanskelig for å forstå, ble anført av kapellan Morten Stensberg i sommer: ”Jeg har en fornemmelse av at det tidvis er lite eller ingen ting som

står på spill for Den norske kirke.” En utdypning av dette handler om folkekirkens falitt, og om en manglende konsistens i den faktisk utøvde teologi i kirken. Jeg har forståelse for at mange prester kan oppleve en demokratisk styrt kirkes noe famlende vei inn i framtiden som en prøvelse. Både liturgireform og samlivsdebatt oppleves utmattende av mange. Den opplevelsen må vi imidlertid dele med de aller fleste kirker som har en demokratisk struktur. Jeg er også enig i at noen utgaver av folkekirkeideologi idylliserer i sin beskrivelse av folks tro og relasjon til kirken.

Ingen ideologi, hverken i Hamar eller noe annet sted, skulle behøve å frarøve en prest frimodigheten til å holde ryktet om Jesus ved like.

Men at dette skulle være med å tilsi at Den norske kirke har fjernet seg fra de stedene viktige ting står på spill, er vanskelig å forstå. For den kirken som finnes lokalt, står det alltid mye på spill.

Den kirken som når ut til hver kvadratcentimeter av kongeriket Norge, og mye lenger enn det, vil leve tett på det avgjørende alvoret som gir menneskelivet dybde og mening. Ingen ideologi, hverken i Hamar eller noe annet sted, skulle behøve å frarøve en prest frimodigheten til å holde ryktet om Jesus ved like. Det står mye på spill i Den norske kirke fordi mye står på spill der Guds hjerte møter menneskets sjel. Prestetjenestens kjerne ligger i arbeidet med å legge til rett for slike møter. Ingen annen kirke her til lands har tilnærmelesvis samme berøringsflate med folk. Rett nok kan det for noen synes lettere å virkeliggjøre sine egne visjoner for kirken og menigheten innenfor andre og mer ensartede

kirkesamfunn. Men egne visjoner for menigheten kan aldri bli viktigere enn menneskene som hører til der.

Jeg har noen presteforbilder. De er sjelden eller aldri i mediene. De lever nær dem de er prest for lokalt; de fortsetter å dele ut evangeliet, forvalte sakramentene og kalle mennesker til omvendelse. De aksepterer det som er, uten å miste troen på at noe nytt kan komme. De lar seg forstyrre og

berøre av det alminnelige samtidig som de aldri slutter å se det det hellige i det alminnelige. Jeg håper ikke for mange av dem slutter før de må. Jeg håper mange nye begynner.

.....
SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

TAKK FOR FESTEN!

TAKKNEMLIG HILSEN
FRA REDAKSJONEN

25.september feiret Luthersk Kirketidende sitt eget 150-årsjubileum med et todelt arrangement på MF. Den første delen var et åpent seminar som tematiserte kirkelig og teologisk debatt. Både mulighetene for og kravene til kommunikasjon har endret seg enormt på 150 år. Dermed har også måten å debattere på forandret seg. På hvilken måte deltar kirken best i det offentlige ordskiftet? Dette ble godt belyst gjennom flere innledere og i den påfølgende panel-samtalen.

Til tross for alle nye kommunikasjonsplattformer, har Luthersk Kirketidende fortsatt sin berettigelse som debattorgan. LK representerer et nivå og en frekvens mellom de kjappe nettdebattene og dagsavisenes leserinnlegg på den ene siden, og den langsomme og grundige argumen-

tasjonen som skjer gjennom forskning, bøker og fagartikler på den andre siden. På mottakelsen, som var feiringens andre del, var det flere hilsener til jubilaranten som nettopp understreket bladets betydning som et slikt organ. Og skal vi følge festtalenes råd, vil vi fortsatt ha en papirutgave av LK distribuert i postkassene i uoverskuelig framtid.

Redaksjonen ønsker å takke alle som bidro til en flott feiring. Frammøtet av så mange sentrale kirke og mediemennesker, tyder på at bladet vårt fortsatt har betydning, og vi går løs på nye år med friskt mot! En av våre tidligere medarbeidere ga sitt eget spesielle bidrag til festen. På neste side finner du Per Kristian Aschims "Gledessang til Luthersk Kirketidende 150 år".

EN GLEDESSANG TIL LUTHERSK KIRKETIDENDE 150 ÅR

Mel: I Rosenlund under Sagas hall

Tekst: Per Kristian Aschim, bokmeldingsredaktør 1998–1999

Opp gledes alle, gledes nu,
nu vil vi jubilere.
Selv Gisle Johnson smiler, han
er observert av flere.
Og dette jubileum er
der ikke noget slemt i.
For Luthersk Kirketidende
har nådd de hundr'å femti.

Da Gisle Johnson så trakk seg ut
dro J. C. Heuch på Færden
men ferden førte begge ut
til Ugeskriftets verden.
Der blev for megen polemikk
for fredsæl' pietister
skjønt eier Lutherstiftelsen
tviholdt på sine lister (abonnementslistene)

Vårt blad har igjennom mange år
oss hjulpet med vår preken.
Når pennetørk i ørk'nen vår
oss slo med prekenskrekken
lå Kirketidend' på vår pult
med tanker og momenter
så selv vårt prekenplagiat
ble møtt med komplimenter.

I dagens jubelredaktion
der sitter Sjur Isaksen
og Gylver, Hegstad, Listrøm skri-
ver ledere på straksen
om kirkelivets smått og stort
og kirkelig' reformer.
Med klare ord og vidd og stil
så leseren ei dorner.

Så må til sist i denne sang
mot fremtiden henskues:
om der i denne nettets tid
et blad på prent kan hues.
Ei prest og kirke løper fremst,
så derav kan utledes
at enn en gang om femti år
der atter jubileres.

ST. OLAV, DET EINASTE UTENOMBIBELSKE HEILAGMENNESKET SOM VERT OFFISIELT FEIRA I DEN NORSKE KYRKJA

AV ØYSTEIN FLØ, PROST I GAULDAL PROSTI I NIDAROS BISPEDØME
OYSTEIN.FLO@MELHUS.KOMMUNE.NO

I sommar hadde eg gleda av å få vera deltakar på det 47. internasjonale økumeniske seminaret som Institutt for økumenisk forskning i Strasbourg arrangerer. Årets tema var "Saints without borders: Ecumenical Reflections on the Great Cloud of Witnesses" – "Heilagmenneske utan grenser: Felles-kristen refleksjon over Den store skya av vitne". Gjennom ei veke var framståande forskarar og engasjerte prestar og teologar frå eit tjuetal land, frå fem kontinent og frå alle kyrkjefamiliar samla for å drøfte og prøve å forstå korleis vi kan og bør ta vare på minnet om dei heilage ("helgenane"), og om dette spørsmålet framleis treng å vera kyrkje-splittande etter dei store framgangane som har vore i det økumeniske arbeidet dei siste hundre åra. Hovudforedraga på seminaret er å finne på www.ecumenical-institute.org. Mitt bidrag på konferansen var å prøve å forklare den norske feiringa av St. Olav for eit internasjonalt publikum. Dette bidraget er gjengjeve (i omsetjing) her:

Eg hugsar ein av mine kollegar som ein gong sa: "Vi trønderar har ikkje noko problem med feiringa om dei heilage, for vi har alltid hatt Olav den heilage."

Dette er ei svært interessant, men ikkje ukontroversiell utsegn. Det som er klart, er at St. Olav er det einaste utenombibelske heilagmennesket som blir feira med sin eigen dag i den offisielle kyrkjekalenderen til Den norske kyrkja. Då kjem han i selskap med martyren Stefanus (26. des.), Maria, Jesu mor (Maria bodskapsdag), Johannes døyparen (24. juni), apostlane Peter og Paulus

(aposteldagen) og med St Mikael og alle englane (29. sept.). I tillegg har vi sjølvsgagt helgemesse eller alle helgens dag.

Men kontroversen er der framleis: *Var St. Olav verkeleg ein heilag mann?*

Før vi kan svare på det, må vi fortelje dei grunnleggjande tinga som vi veit om han: Olav var fødd i 995 og styrte som konge i Noreg frå 1016 til 1028. Far hans var ikkje konge av Noreg, berre ein lokal herskar som rekna kongen av Danmark som sin overherre.

Som svært ung mann drog Olav til Europa som viking. Etter kvart kom han til å bli leigesoldat hos den engelske kongen og kjempa for han i Normandie. Olav vart døypt i Rouen i 1013, og neste år, då han kom attende til England, tok han til å tenkje på å dra attende til Noreg for å krevje kongedømmet som arv frå sin tippoldefar, Harald Hårfagre, den første kongen av Noreg. På denne tida var det ingen konge i Noreg, men mange høvdingar som styrte ulike landsdelar.

Ved ein klok alliansepolitikk klarte Olav å samle nok støtte til å slå sine motstandarar i eit slag i 1016 og vart så hylla som konge over heile Noreg. Olav var ikkje den første norske kongen, men han var den første som verkeleg rådde over heile Noreg.

Heller ikkje var han den første kristne norske kongen, men han var den første som klarte å overtale dei regionale tinga til å vedta kristne lover: At alle skulle vera kristne i kongens rike, at

dei skulle byggja kyrkjer og tilsette prestar, at ingen nyfødde skulle setjast ut skogen for å døy, og at dei lovlege rettane til kvar mann og kvinne skulle respekterast.

Dei første 10 åra av Olavs kongetid skal stort sett ha vore frededelege. Men det ser ut til at Olav etter kvart mista støtta frå mange av dei gamle høvdingættene gjennom si strenge handheving av lova. Og i 1028, då Knut den mektige, konge over England og Danmark, kom for å krevje Noreg som ein del av sitt rike, tok dei fleste av høvdingane parti for Knut. Olav måtte flykte frå landet og søke vern hos svogeren sin, storfyrst Jaroslav i Novgorod, i dagens Russland.

Men to år seinare, i 1030, kom Olav tilbake med ein liten hær av jemtar, svenskar, islendingar og nordmenn for å krevje kongedømmet sitt på nytt, og på 29. juli 1030 vart han drepen i slaget på Stiklestad, nord for Trondheim.

Venene hans klarte å smugle liket av kongen til Trondheim og gravla han der i løynd. Men etter eitt år vart han oppgraven og erklært å vera ein heilag mann og ein martyr. Som vi har lært, var det enno slik på den tida at den lokale biskopen kunne gjera eit slikt vedtak, utan å venta på ein lang byråkratisk prosess i Roma.

Olavs kropp var så lagt i eit skrin og plassert på høgalteret i ei av dei største kyrkjene i Trondheim. Olavs popularitet voks svært fort, og berre fem år etter at han var død, vart den vesle son hans, Magnus (den gode) henta i Novgorod for å bli konge av Noreg, og sonen til Knut vart jaga frå landet.

No tilbake til det spørsmålet vi starta med: Var Olav verkeleg ein heilag mann? Vi må vedgå at argumenta frå ein eventuell *advocatus diaboli* ville vera sterke, og dei blir ofte framført også i dag:

Olav var ikkje noko fromheitseksempel som vi bør etterlikne. Han var ein krigar. I sin ungdom var han ein leigesoldat, og når han kjempa som konge, kjempa han også for si eiga makt, ikkje for Guds rike. Han vart drepen som ein soldat som kjempa mot andre kristne om makta i landet. Det var ikkje kristendommens fiendar han slost mot.

Argumentet om at han var ein krigar og ikkje ein martyr, er sjølvsgat det fremste argumentet

mot at han var ein heilag mann. Men om vi ville, kunne vil også stille spørsmål ved kyskheita, sidan son hans, Magnus, var resultatet av eit utanomekteskapeleg forhold. Med kona si, dronning Astrid, hadde han ei dotter.

Dei fremste argumenta for at han var heilag, er mirakla som det blir fortalt om: At kroppen hans var bevart eit år etter at han var død, at ein blind mann skal ha fått blodet av kongen på augo og deretter fått synet igjen, og forteljingar om at menneske som har bedd ved skrinet hans, har fått hjelp.

Men sidan vi alle er born av opplysingstida, så er vi naturlegvis skeptiske til slike forteljingar. Vi kan ikkje godta som bevis mirakel som ikkje kan observerast. Det som derimot kan observerast, er skiftet i folkemeininga. Det som den levande Olav ikkje makta, det klarte den døde Olav: Å vinne nordmennes hjerte. Til og med fiendane hans innsåg at dei hadde drepe ein heilag mann. Ein av hans drapsmenn drog på pilegrimsferd til Det heilage landet for å sone si synd.

Det andre argumentet eg vil bruka, er at sjølv om Olav ikkje var noko fromheitseksempel, så er han eit eksempel på den måten at han introduserte eit styre etter lova, og at han insisterte på at lova skulle gjelde for alle, til og med for dei store høvdingættene. I hundrevis av år framover skulle nordmenn krevje å bli styrt etter St. Olavs lov. Dei ville ikkje akseptere at ein konge eller adelsmann skulle kunne vri lova til sin eigen fordel.

Det tredje argumentet eg vil bruka, er eigentleg eit motargument mot krigarargumentet. Det er moegeleg å sjå det slik at i det han døydde, så var Olav ikkje lenger ein krigar. Det er fortalt at etter som han innsåg kva veg slaget ville ta, så kasta han sverdet sitt frå seg og overgav seg i Guds hender. Ein kan seia at bønene hans var høyrd, om enn på ein annan måte enn han sjølv hadde tenkt, for etter sin død kom St Olav til å bli rekna som Noregs evige konge.

Theodore Dieter sa i sitt foredrag på seminaret, at reformasjonen ikkje oppheva feiringa av dei heilage, men den transformerte den: Hovudgrunnen til å feire dei heilage etter reformasjonen er å takke Gud for dei gåvene som Han har gjeve

til si kyrkje gjennom livet eller gjennom døden til eit heilagmenneske.

Eg er slett ikkje sikker på kor mykje teologisk refleksjon som kan ligga bak det at St. Olav er inkludert i kalenderen til Den norske kyrkja, men eg er sikker på at det må lesast som ei utsegn om kontinuiteten til Den norske kyrkja, også gjennom reformasjonstida. Den norske kyrkja er framleis den same kyrkja som kong Olav og det norske folket, gjennom tingsamlingane, grunnla.

Dette har store økumeniske konsekvensar. Sidan Olav døydde i 1030, tjuetve år før det store skismaet i 1054, blir han også rekna som ein heilag mann i dei austlege ortodokse kyrkjene. Difor passar det å sitere Torstein Tollefsen som er professor i filosofi og ein ortodoks teolog og ikonmålar. I den vakre boka si "Teologi i farger", om ortodokse ikonar, skriv han dette om

eit ikon av St Olav: "Sett fra en kristen synsvinkel er ikke Gud avhengig av et langt og fullkomment liv for å vise et menneske nåde. Olav var en døpt kristen, og kan i siste øyeblikk til fulle ha innsett rekkevidden av evangeliets budskap." Med ei slikt tilrettelegging av kva som er kjernen i det å bli gjort heilag, kjem Tollefsen svært nær det som er det lutherske kjernepunktet, nemleg at det er ved trua åleine at vi får Guds nåde og blir gjort heilage.

Så min konklusjon vil vera at Den norske kyrkja gjer rett i å minnast Olav den heilage i ei luthersk kyrkje. Og eg vil leggja til: Vi burde også bli meir frimodige til å minnast andre heilage menn og kvinner frå den store skya av vitne (Hebr 12,1) og la dei inspirere oss til å bli dei heilagmenneska som vi har kall til å bli.

luther

Nina Karin Monsen

SORG OG LIDENSKAP

Filosofiske refleksjoner

349,-

Sorg og lidenskap er en annerledes sorgbok. Forfatteren byr modig på seg selv på godt og ondt og avslører både sin svakhet og styrke i møte med sin høyst personlige sorg.

Midt i sorgen makter hun å reflektere over de store spørsmålene som er knyttet til liv og død og forpliktende samliv mellom mennesker på en måte som skaper gjenkjennelse, utfordrer til ettertanke og innbyr til kritisk dialog. Boken er båret av en intens tro – ikke bare på livet – men på Gud og det gode, og den er skrevet med sterk og ekte lidenskap.

www.lutherforlag.no

MELK, HONNING OG DRUEKLASE, MEN...

AV BIRGER H. FOSSUM, SOKNEPREST I TRØGSTAD OG BÅSTAD
ABFOSSUM@ONLINE.NO

En merknad til den gammeltestamentlige tekst i III. rekke på 12. søndag i treenighetstiden.

Som GT-tekst på 12. sønd. i treenighetstiden (III) er 4 Mos 13,17–27 oppført i TB2011. Teksten er hentet fra fortellingskomplekset 4 Mos 13 og 14. Det kan sammenfattes slik: Israelfolket er kommet til Kadesj-Barnea ved Kanaans sørgrense. Moses sender speidere inn i landet; speidernes rapport fører til at israelittene ikke våger å prøve på å erobre landet; bare Kaleb og Josva taler for. Folket gjør tvert i mot opprør mot Moses og Aron og vil velge en leder som kan føre dem tilbake til Egypt. Herrens herlighet viser seg i leiren og avverger at Moses og Aron steines. På Moses' bønn tilgir Herrens folk, men sverger at bortsett fra Kaleb og Josva skal ingen av dem som gikk ut av Egypt, komme inn i Kanaan. Barna skal måtte vandre i ørkenen i enda 40 år før de får komme inn i det lovede landet. Mot Moses' råd gjør folket deretter et forsøk på å erobre landet, men mislykkes.

4 Mos 13–14 forteller altså om en skjellsettende hendelse, den alvorligste krisen i israelfolkets historie siden episoden med gullkalven (2 Mos 32). Hva av dette egner seg så til gudstjenestelig bruk?

Før jeg tar stilling til det, vil jeg kommentere siste del av 4 Mos 13, speidernes rapport etter ekspedisjonen inn i Kanaan og den fatale virkningen av rapporten.

Kanaan er i landløftene i GT beskrevet som "landet som flyter med melk og honning". Dit skulle israelfolket føres; der skulle de få bo. Moses får befaling om å sende ut speiderne "for å utforske Kanaan-landet som jeg vil gi israelit-

tene" (4 Mos 13,1–2). Speiderne kom da også tilbake til Moses og sa: "Landet du sendte oss til flyter virkelig (*gam*) av melk og honning," og viste til en drueklase som de hadde båret med seg. Så langt, så vel, selv om "landet du sendte oss til," er en ganske mye blekere uttrykksmåte enn den vi fant i befalingen til Moses; Guds tilsagn var nå blendet bort.

Speidernes gode ord om landet ble så etterfulgt av et *men*. Det innleder en beskrivelse av de sterke folkeslagene i landet, som ville gjøre det umulig for israelfolket å erobre det (4 Mos 13,28–33). På tross av Kalebs og Josvas ord fikk rapporten fra de øvrige speiderne folket til å miste motet.

Revised Common Lectionary (RCL) har 4 Mos 13,1–2.27–33 som tekst i førfasten, årgang B, Second Service. Teksten der omfatter Herrens befaling til Moses om å sende ut speidere til landet "som jeg vil gi israelittene," (v 1–2) og speidernes både begeistrede og nedslående rapport om landet (v 27–33). På den måten får en med både den positive intensjonen med speiderne og det tragiske utfallet av deres ambivalente rapport. Øvrige tekster denne søndagen er Salme 5 (en klagesalme), Fil 2 (formaning om å arbeide på frelsen med respekt og ærefrykt) og Luk 5 (Peters fiskefangst). Teksten fra 4 Mos er et mørkt bakteppe for de nytestamentlige tekstene.

TB2011 har valgt 4 Mos 13,17–27. Her kommer først den forholdsvise tekniske instruksjonen Moses ga speiderne (v 17–20), så speidernes mangslungne reiserute (v 21–24) og endelig begynnelsen av speidernes rapport (v 25–27). Den

fatale avslutningen på rapporten er ikke med i TB2011; en stanser med de gode ord om landet og henvisningen til den medbragte drueklasen.

Melk, honning og drueklase uten det påfølgende *men* er stikkord i et tekstutsnitt som nok kan sammenfattes med at ”slik fikk folket næring til troen og håpet” (Se Harald Kaasa Hammer: *La tekstene tale*, Stavanger 2011, s 208, som vel gir det nærmeste vi får av innsyn i motivene for de enkelte tekstvalgene, og som derfor – men også av flere andre grunner – er en særdeles nyttig bok!).

Hadde det nå bare vært så vel som i TB2011! Næringen til troen og håpet ble jo umiddelbart tilintetgjort av speiderne. *Hele* rapporten ga *ikke* næring til tro og håp, men vakte vantrø og forvirrelse. Derfor må rapporten ikke gjenfortelles i et utdrag som ikke omfatter den ulykke den ble opphav til! Saken ble jo ganske annerledes enn hva den forkortede, optimistiske teksten i TB2011 gir inntrykk av. Da troen på Guds løfte kom i stedet for overveielser om hva folket kunne

makte på egen hånd, gikk det riktig ille. Til slutt fikk de bittert erfare at ”uten meg kan dere ingen ting gjøre”.

Biskop em. Øystein Larsen skriver i sin tekstgjennomgåelse i LK 13/2013 at ”det er ikke lett å se forbindelsen til de to øvrige dagens tekster” (s 379). Det er ikke for meget sagt.

Selv TB2011 skal en gang revideres. Det gjelder å samle materiale til den ununngåelige revisjon. Hva med 4 Mos 13–14? På 12. søndag i treenighetstiden kan f.eks. Jes 55,1–3 erstatte 4 Mos 13. En kan gjøre samme utvalg som i RCL og finne en annen plass i kirkeåret. Som illustrasjon til Joh 15, 5 kunne et utdrag av 4 Mos 13–14 høve som fortellingstekst på 5. søndag i påsketiden (I) – kanskje vel så god på nettopp denne dagen som fortellingen om David, Batseba og Natan (TB2011). En annen mulighet er å hente inn igjen Hebr 3,12–19 (Hebr 3,12–14 var T på Domsøndag 1977) og bruke et utsnitt av 4 Mos 13–14 som tilhørende fortellingstekst.

Vegard Holm

PÅ SPORET AV NOE EKTE

249,-

«Vegard Holm har skrevet ei utfordrende og god bok. På konkret og livsnær måte går han i dialog med erfaringer i unge voksnes livsverden: Hvem er jeg i ferd med å bli? Hvordan kan jeg gjøre kloke livsvalg i samsvar med grunnleggende verdier? Hva betyr det å leve som kristen ungdom i dag? Holm reflekterer nyansert. Han formulerer tydelige utfordringer og formidler sentrale teologiske innsikter på en lettfattelig måte. Jeg håper boka får mange lesere.»

Leif Gunnar Engedal,
professor i praktisk teologi

STYRKER INTERKOMMUNALE KIRKELIGE FELLESRÅD MENIGHETSUTVIKLINGEN I DEN NORSKE KIRKE?

AV ASGEIR SOLSTAD, FØRSTELEKTOR VED UNIVERSITETET I NORDLAND
ASGEIR.SOLSTAD@UIN.NO

Hva gjør kirken i en liten, fattig kommune når den er adskilt fra kommunen, nesten blakk og sliter med å ha nok folk og ressurser til alt menighet og lover forventer? Én mulighet er å søke samarbeid med menighetsråd i flere kommuner – og gjerne en litt rikere også – og lage et interkommunalt kirkelig fellestråd. I denne artikkelen skal vi se hvordan det har gått med noen av dem som har prøvd dette som grepet for menighetsutvikling.

Kirkeloven av 1996 sier at menighetsrådet har ansvar for *”(...) alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.”* (Kirkeloven § 9)

Fellestrådet skal på sin side *”(...) ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene, utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremme samarbeid mellom menighetsrådene og ivareta soknenes interesser i forhold til kommunen.”* (Kirkeloven § 14)

I mange små kommuner er det bare ett sokn. Der har menighetsrådet også fellestrådets oppgaver. Men det vanligste er at det er flere menighetsråd i en kommune, og et fellestråd. Et interkommunalt kirkelig fellestråd betyr i praksis at antallet menighetsråd under et fellestråd øker, og at fellestrådet må forholde seg til en gruppe av kommuner. Forsøkene med interkommunale kirkelige fellestråd har pågått siden tidlig på 2000-

tallet. Det er en organisasjonsmodell med mange følger, som vi skal se nærmere på.

MENIGHETSUTVIKLING

Men før vi kommer dit, må begrepet menighetsutvikling avklares nærmere. Menigheten er en svært kompleks organisasjon. Det skyldes ikke bare at det er mange krefter som trekker den i ulike retninger, eller at den er preget av de ulike tjenestelinjene og organisasjonsprinsippene som eksisterer side om side. Selv om dette bidrar til kompleksiteten, er det menighetens grunnleggende karakter som gjør karakteristikken berettiget. Menigheten er noe som ”er” fordi mennesker tror, og som et sted for felleskap mellom Gud og mennesker. Og den er misjonerende og diakonal – den kan ikke annet. Samtidig gjør statskirken den til en offentlig regulert organisasjon og tjenesteproducent.

Alt dette gjør den – i et organisasjonsperspektiv – vanskelig å målrette. Menigheten har slik sett mange av de offentlige organisasjonenes trekk: Prosess og demokrati er ofte like viktige mål i seg selv som selve produktet. Men i motsetning til offentlige organisasjoner kan ikke menigheten legges ned og fjernes. Den er forankret i kirken og troen og utvikles gjennom prosesser det er vanskelig å ta et overordnet grep om.

Hegstad (2011), som beskriver prosjektet ”Menighetsutvikling i folkekirken”, setter likevel fokus på menighetsutvikling som målrettede

tiltak, og sier at det er

"(...) et forsøk på å holde de ulike sektorene [i kirken – min ann.] sammen med henblikk på en helhetlig forståelse av menighetens oppdrag." (s14)

Han knytter dette til en virksomhet som kan lede fram mot en organisering av kirken som

"(...) kan være et uttrykk for kirkens grunnleggende identitet og legge til rette for en virksomhet som ivaretar denne identitet."

Innholdet i menighetsutviklingen sees som styrt av Guds vilje – enten uttrykt gjennom Bibelen og den kirkelige tradisjon, eller gjennom Guds aktuelle vilje med menigheten i en gitt situasjon.

Kirkemøtet vedtok i 2004 (Kirkerådet 2004) dokumentet *"Den norske kirkens identitet og oppdrag"*. Dette visjonsdokumentet beskriver hva og hvem den norske kirke er, og hva den streber mot. Det vises til at kirken skal være bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen. Dokumentet kan sees i sammenheng med kirkelovens § 9 der menighetsrådets oppgaver beskrives. Menighetsutvikling er dermed aktiviteter som setter kirken i stand til å leve opp til sitt visjonsdokument, ved å styrke menighetens forutsetninger for å:

"(...) vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, dømte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet."

I dette bildet kan interkommunale fellestråd inngå som menighetsutvikling. Ved sin forvaltning bidrar det til at menighetens liv kan fungere etter Guds ord og vilje, slik dette bl.a. er tolket gjennom beskrivelsen av oppgavene til menighetsrådet.

Begrepet menighetsutvikling knyttes til å gjøre noe som representerer alternative tenke- og handlemåter til det som er dominerende. Men for at omfang og effekter av et utviklingsgrep skal identifiseres, bør det være knyttet til et evalueringsregime. Det er ikke noe vilkår for at et nytt, bevisst planlagt tiltak kan kalles menighetsutvikling. Men evalueringen åpner for en utvidet effekt av et intendert tiltak.

Med denne tilnærmingen skal vi se på noen forsøk med interkommunale kirkelige fellestråd. Etter en kort presentasjon av forsøkene, og metoden ved evalueringene, skal jeg peke på noen utvalgte situasjoner og emner og reflektere omkring deres karakter av menighetsutvikling. Jeg har valgt å sette fokus på resultatene av forsøkene slik de framsto på evalueringstidspunktene, og legge mindre vekt på prosessene i forsøkene. Dette begrenser mulighetene for å se sammenhenger mellom prosess og resultat. Men avgrensingen er valgt for å begrense framstillingen, og tydeliggjøre hovedpoenger.

Det er fire forsøk med interkommunale fellestråd som er evaluert i perioden 2005–2011. (Solstad 2010, 2011):

- Sammenslåingen av Skjerstad og Bodø kirkelige fellestråd i forbindelse med sammenslåingen av de to kommunene (2006).
- Kirkelig fellestråd i Innherred (Levanger, Verdalen og Fosen) (2008).
- Midtre Namdal kirkelige fellestråd (Namsos, Flatanger, Overhalla, Fosnes) (2009).
- Senja kirkelige fellestråd (Berg, Torsken, Tranøy, Sørreisa) (2011).

De tre siste evalueringene har vært gjennomført ca. to år etter at fellestrådene ble etablert.

I evalueringsteori er det tre perspektiver som oftest trekkes fram (Sverdrup 2002). Man kan være beslutningsorientert og legge vekt på å måle effektene av de mål som er satt for et prosjekt. Eller man kan være prosessorientert (ibid.) og sette fokus på hva man kan lære av måtene ting har skjedd på. Innen evalueringsforskning er det også sterke brukerorienterte tradisjoner som ser prosjekter i et "bottom up" perspektiv og vurderer dem ut fra hvilken betydning de har for sluttbrukere.

Disse evalueringene er i hovedsak beslutningsorienterte evalueringer. De kartlegger i hvilken grad en har lyktes i forhold til de mål en har satt seg. Men de er ikke uten sideblikk. Jeg har forsøkt å følge prosessene historisk for å få øye på hva prosjektene kan ha utløst, som kan ha gitt andre betydelige effekter enn dem en hadde tenkt seg, eller påvirket måloppnåelsen på en uventet måte.

Brukerperspektivet er lite vektlagt. Ingen som bare er vanlige menighetslemmer, er spurt om hva de tenker om endringene. Det betyr ikke at brukeren overheadet ikke har vært i de ansvarliges tanker. Evalueringen bygger på forståelsen av at den kirkelige organisasjonen har som sin grunnleggende hensikt at kirken skal være best mulig for det enkelte kirkemedlem.

Data kommer fra to kilder. Den ene er intervjuer med personer med tilknytning til fellesrådene. Alle intervjuer har vært personlige. De fleste av dem var individuelle, men noen ble tatt i grupper. I noen grad er det overlapping mellom hvem som deltok i gruppeintervjuer, og hvem som ble intervjuet individuelt. De personlige intervjuene ble stort sett gjort i fysiske møter. En mindre andel er gjort over telefon.

Intervjuene har omfattet ansatte, menighetsrådsmedlemmer, fellesrådsrepresentanter, ledere i kommuner og kirke på regionalt og lokalt nivå. I mange tilfeller har også representanter for nabo-kommuner og menigheter vært intervjuet.

Intervjuene har vært semistrukturerte. Det betyr at det har ligget en intervjuguide til grunn for samtalen. Men jeg har forsøkt å følge temaer som ikke har vært nevnt i guiden, dersom informanten har vektlagt disse som viktige for sammenhengen. Dette gjør at variasjonsbredden i materialet blir stor, men reduserer til en viss grad mulighetene for sammenlikning av data. De fleste intervjuene er gjort ved bruk av digitalt opptaksutstyr. Ved noen anledninger har dette sviktet, og intervjuene er dokumentert ved notater.

Den andre datakilden er dokumenter. Det dreier seg om prosjektbeskrivelsene, samarbeidsavtaler, årsmeldinger, nettsider, menighetsblader og noe korrespondanse.

Denne tilnærmingen har sine styrker og svakheter. Det vil føre for langt å drøfte alle aspekter ved dette her. Men det er en styrke at mange forhold blir tatt opp og relativt grundig belyst, fordi det er lagt vekt på å følge informantene langt i deres resonnementer. Det er også en fordel at relativt mange ulike stemmer er hørt i disse evalueringene.

Samtidig er det uheldig at bare én forsker har

arbeidet med dette. Det kan ha hindret at poenger utenfor mitt oppmerksomhetsfelt, som like fullt er vesentlige, er utelatt eller feilvurdert. Slike tap kan også være knyttet til at det her er sosiologens blikk som råder grunnen. Teologiske, psykologiske og juridiske aspekter kan være like vesentlige, uten å ha kommet fram.

HVORFOR SATTE MAN I GANG SLIKE FORSØK?

Det er kirkeloven av 1997 som utløser behovet for endringer i driften av norske menigheter. Denne loven etablerer kirken i kommunen som en selvstendig enhet med ansvar for all virksomhet. Man fikk arbeidsgiveransvar for de tidligere kommunalt ansatte kirkemedarbeiderne, og ansvar for drift og finansiering av alle aktiviteter, bygg og anlegg. Den lokale kirken er fremdeles knyttet til kommunen ved at bevilgningene til drift bevilges av kommunen på bakgrunn av statlige overføringer. Men kirken er selv ansvarlig for forvaltningen av bevilgningen.

Ettersom de fleste norske kommuner er små og har få kirkelige ansatte, ble de fleste fellesråd arbeidsgiver for få ansatte. Samtidig ble de ansvarlige for et bredt felt som bl.a. omfattet bygg og anlegg, arbeidsgiveransvar, økonomistyring og kulturminnevern. Det ble vanskelig for små administrasjoner å ha god kompetanse og økonomi til alt dette samtidig som en skulle ivareta det tradisjonelle menighetsarbeidet.

Denne situasjonen førte til at noen så interkommunale kirkelige fellesråd som en mulig løsning. Det kunne gi tilgang til kompetanse, grunnlag for kostnadseffektiv drift og redusert sårbarhet for fratredelser og sykdom. Og om man ser de evaluerte forsøkene under ett, har alle medført bedre tilgang til kompetanse, mer kostnadseffektiv drift og mindre sårbarhet. Men de har også ført til andre endringer i lokalkirkens liv.

DE INTERKOMMUNALE FELLESRÅDENE OG KOMMUNENE

Et fellestrekk ved tre av de evaluerte prosjektene var kommunenes økte interesse for fellesrådet. Denne interessen kommer bl.a. til uttrykk ved at

sentrale politikere ble satt i fellesrådet. I Midtre Namdal kirkelige fellesråd inngikk for eksempel Arbeiderpartiets gruppeleder i Namsos kommunestyre i fellesrådet.

Bakgrunnen for dette må bl.a. søkes i at når et fellesråd representerer kirken i fire kommuner, hvorav én har regionsenteret, blir det en ny maktfaktor i regionen. Det blir en stor arbeidsplass, kulturfaktor og mulig aktør i for eksempel forebyggende sosialt arbeid. Dette nye åpner for at kirken blir involvert i tiltak den tidligere ikke har vært del av.

Dette reflekterer også at kommuner vil ha ansvar for lokalkirken, noe som vises i det at kommunale ledere – både politiske valgte og ansatte – er skeptiske til at statlige bevilgninger til kirkeformål skulle gå direkte til det kirkelige fellesrådet og utenom kommunen. Man mener det vil være uheldig om en så sentral institusjon i lokalsamfunnet ikke skulle være noe kommunen har ansvar for.

KIRKEVERGEN OG ADMINISTRASJONEN OMKRING FELLESRÅDET

En viktig målsetting for alle forsøkene har vært å skape en mer profesjonell ledelse av den lokale kirken. Hva dette innebærer, varierer nok mer enn hva disse evalueringene fanger opp. Men når dette har vært drøftet, har det for det første handlet om å kunne ha en ledelse med flere spesialiserte stillinger: En daglig leder, en økonomansvarlig, en personalansvarlig og en bygg- og anleggsleder. Det dreier seg om alle rollene til en kirkeverge, fordelt på flere personer. Dette har ført til en viss vekst administrasjonen når det gjelder antall stillinger.

Organiseringen av interkommunale kirkelige fellesråd har også ført til at mange oppgaver innen det tekniske feltet løses mer effektivt. Man kan samle grupper av ansatte om enkeltoppgaver og løse dem raskere, eller uten innleid hjelp. På samme vis kan man koordinere innkjøp av maskiner og utstyr slik at dette kan utnyttes mer effektivt i virksomheten.

Profesjonaliseringen legger også til rette for å etablere en avstand mellom ledelse og ansatte, som gjør det lettere for alle parter å ha en saklig

og nøktern behandling av personalsaker. Den gjør det også lettere for fagforeningene å forvalte sine oppgaver. Større staber gir flere medlemmer under samme arbeidsgiver og gjør det lettere å stille makt bak krav en har. Samtidig kan arbeidsgiveren, lettere tilrettelegge for dialog med fagforeningene.

En godt drevet, større organisasjon gir også etablering av rutiner og regimer for daglig samarbeid, saksbehandling og yrkesutøvelse. Det interkommunale kirkelige fellesrådet blir mer og mer en godt organisert etat.

KIRKENS TO TJENESTELINJER

Interkommunale fellesråd som er godt organiserte, innebærer en ny situasjon i forholdet mellom de to tjenestelinjene i kirken – særlig på prostnivå. Nå er det bare Innherred av de evaluerte prosjektene hvor prostgrenser og det interkommunale fellesrådets grenser er fullt sammenfallende. Men i både Midtre Namdal og Senja er flertallet av kommunene i prostiet med i fellesrådet. Denne situasjonen gir fellesrådet en sterkere posisjon i forhold til prostiet enn menighetsrådene hadde før. Og det styrker kirkevergens lederrolle i forhold til prestens rolle. Her er det duket for vellykkede og kraftfulle samarbeidsløsninger, og det er klart for kompetansestrider, grensetvister og maktkamper. I evalueringene sees klare tendenser til begge utslag. Det er utenfor dette arbeidets ramme å drøfte dette inngående. Men dette er et felt som kan skape debatter framover.

MENIGHETSRÅDET OG FELLESRÅDET

Når mange menighetsråd samles under et fellesråd, blir hvert menighetsråds mulighet for påvirkning av fellesrådet begrenset. Og hvert menighetsråd får mindre muligheter til å påvirke sine rammevilkår. Overgangen til en slik situasjon har vært størst for ettsoknskommunene. De avga store deler av sitt saksfelt og har beskrevet at de nærmest måtte redefinere seg selv.

Disse omstendighetene kan være noe av bakgrunnen for at menighetsrådsledere som er intervjuet, mener de i mindre grad blir hørt eller har mindre innsikt i de sakene fellesrådet behandler.

Men det kan også være andre årsaker til slike opplevelser, som at de nye fellerådene representerer en mer profesjonell politisk kultur enn menighetsrådene. I et av fellerådene ble det eksplisitt hevdet at den politiske profesjonalitet kommunalt oppnevnte medlemmer tar med seg inn i fellerådet, innebærer at mindre profesjonelle medlemmer fra menighetsrådene får mindre gjennomslag enn deres representasjon i rådet skulle tilsi.

I to av de evaluerte forsøkene ga menighetsrådsmedlemmer uttrykk for at alt dette påvirket rekrutteringen til menighetsrådet. Når rådet er fratatt praktiske oppgaver og i sterkere grad blir involvert i kjerneoppgaver som diakoni, gudstjenesteliv og trosopplæring, vil mennesker som primært er motivert av oppgaver knyttet til vedlikehold av anlegg og kulturminner, trekke seg unna. De kan ofte ikke definere seg som så avklarte i forhold til troen at de våger å ta på seg et slikt ansvar, og vet heller ikke om de har kompetansen til det. Dermed blir det generelt vanskeligere å få folk til å stille på liste. Og de som stiller, er ofte av menighetens åndelige kjerne-tropp. Om dette er en observasjon i mange menigheter, kan det føre til at kirken i sterkere grad styres av de "bekjennende kristne" og i mindre grad av det store flertall av "søkende". Det kan til slutt utfordre kirkens folkelige karakter.

Men rent praktisk er menighetsrådet også blitt styrket gjennom fellerådets staber ved at administrative tjenester nå leveres av stabene og ikke er betinget av rådsmedlemmenes frivillige innsats.

Hele denne utviklingen har mange sider. Det kan være en fordel at menighetsrådet har fått større muligheter til å konsentrere seg om det åndelige liv, og menighetens vekst. Det kan tenkes at dette over tid gir positive resultater på disse feltene. På tidspunktene for disse evalueringene var det ikke mulig å peke på slike resultater. Men det er foruroligende for kirken om den beskrevne utviklingen i rekrutteringen til menighetsrådene er en konsekvens av fellerådene – enten de er kommunale eller interkommunale.

I sum skaper denne situasjonen for noen menighetsråd usikkerhet om rollen de har, og hva slags betydning deres virksomhet har. Det kan ha ulike følger. Man kan tenke seg at arbeidet mister retning og viktig motivasjon. Men det kan også skade helheten i menighetsarbeidet ved at menighetsrådene etter hvert ville bry seg mindre om hva fellerådet gjør og tenker, og konsentrere seg mer om seg og sitt.

GIR INTERKOMMUNALE FELLERÅD EN GOD MENIGHETSUTVIKLING?

Ovenfor har jeg forsøkt å tolke hva som kan ligge i begrepet menighetsutvikling. Konklusjonen var at det er aktiviteter som kan sies å bidra til at kirkens visjonsdokument og kirkelovens bestemmelser, som må sees som tolkninger av Guds vilje og videreføring av kirkelig tradisjon, virkelig gjøres.

Det er klart at intensjonene bak forsøk med interkommunale kirkelige felleråd er best mulig utvikling av menighetene. Ved å skape en infrastruktur av profesjonell ledelse, bedre økonomisk fundament, klar arbeidsdeling mellom rådsnivåene og bedre samhandling med kommunene er det rimelig å anta at forutsetningene for å være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen kirke som forkynner, underviser og utøver diakoni, skal bli bedre.

De evalueringene som er gjennomført, konkluderer med at de interkommunale fellerådene når sine mål i en slik grad at en kan si at forsøket har vært vellykket. Det evalueringene ikke kan si noe om, er hvordan prosjektene vil utvikle seg over tid i forhold til noen kritiske faktorer.

Da er det særlig fire forhold det knytter seg usikkerhet til. Det første av disse er forholdet mellom tjenestelinjene i den lokale kirken. Som det er påpekt ovenfor, vil interkommunale felleråd – særlig om de omfatter hele prostier – innebære en sterkere fellerådsmakt i kirken, hvor også kommunene kan spille en betydelig rolle. Dette vil være anført av en administrativ kapasitet som "matcher" prostens leder. Der hvor en kan klare å utnytte mulighetene som ligger i dette, vil infrastrukturen for menighetsutvikling være betydelig. Men der hvor konfliktene blir

betydelige mellom tjenestelinjenes organer og ledere, vil utfordringene bli større enn hva de var da lokal kirkemakt var knyttet til den enkelte kommune.

Det andre forholdet dreier seg om forholdet mellom menighetsråd og interkommunale kirkelige fellelråd. Det er en tendens i materialet til at kommunikasjonen mellom menighetsråd og fellelråd svikter på ulike måter. Stort sett handler dette om at menighetsråd føler seg ”overkjørt” av fellelrådet ved at menighetsrådet mener det ikke er godt nok informert eller spurt om råd. Det er rimelig at slike problemer følger av en startfase. Men over tid må dette løses. Hvis ikke svekkes menighetene i forhold til sine oppgaver.

Et tredje tema er forholdet mellom de ulike grupperingene i en menighet. Dersom endringene i menighetsrådenes oppgaver fører til at ”søkende” ikke stiller til valg, og kirkelig arbeid i praksis formes av de ”troende”, kan kirken miste kontakt med viktige deler av menigheten. Evalueringen kan ikke si noe om hvor stor denne faren er, men problematiseringen av dette kan være et inntak til refleksjon i den videre utviklingen av den lokale kirken under fellelrådene.

Til sist vil jeg trekke fram byråkratisering som en trussel. De interkommunale fellelrådene kan etter hvert argumentere fram behov for administrative ressurser i form av stillinger, regelverk og rutiner som i praksis kan true kreativitet og handlingsrom i menighetsrådene. Slike utviklingstrekk er allment kjente fra mange virksomheter. Det er ikke beskrivelser i disse evalueringene, som gir særskilt grunn til frykt for dette. Men kombinasjonen av byråkratisering og profesjonalisering har ofte slike historiske utviklingstrekk.

OPPSUMMERING

Det kan gis et betinget ja på spørsmålet om interkommunale kirkelige fellelråd gir en god menighetsutvikling. Det virker klart at infrastrukturen for menighetsarbeidet bedres betydelig ved slike organisasjonsløsninger – særlig når man ser dette i lys av alternativet mange av fellelrådene sto overfor som fellelråd for i en kommune. Det er også et viktig poeng at disse løsningene har styrket kirkens samarbeid med kommunene.

Men om dette skal fortsette å være virkemiddel i menighetsutvikling, må man se nærmere på hvordan forholdet mellom prosti og interkommunale fellelråd skal tilpasses.

Det kan også være tjenlig å se nærmere på intergrasjonen mellom menighetsråd og fellelråd, og bearbeide denne slik at det utøvende arbeidet menighetsrådet gjør, forblir retningsgivende for fellelrådets arbeid. Her er rutiner for dialog og informasjonsutveksling vesentlige.

REFERANSER

- FAD (Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet): *Lov om Den norske kirke (kirkeoven)*, Avd. I 1996 Nr. 9, 1996-07-01.
- Hegstad, Harald (2011): ”Menighetsutvikling i folkekirken. Grunnlag og formål.” i Birkedal, E., Hegstad, H. og Skorpe Lannem, T. *Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter*, IKO-forlaget, Oslo.
- Kirkerådet (2004). *Den norske kirkes identitet og oppdrag*. Kirkemøtedokument 2004.
- Solstad, Asgeir (2010): *Nytt fellesskap – nye utfordringer*. FOU-rapport nr.6, KA Kirkelig Arbeidsgiverforening, Oslo.
- Solstad, Asgeir (2011): *Evaluering av Senja kirkelige fellelråd etter prøvedrift i 2010 og 2011*, upublisert manus.
- Sverdrup, Sidsel (2002): *Evaluering. Faser, design, gjennomføring*. Fagbokforlaget, Bergen.

Artikkelen er en bearbejdet versjon av et foredrag holdt på seminar om kirkeordning og menighetsutvikling på MF 11. mars 2013.

ENHETLIG LEDELSE – I LOKALMENIGHETEN

KOMMENTARER TIL ERLING BIRKEDAL

AV PER KRISTIAN ASCHIM, RÅDGIVER I PRESTEFORENINGEN
PERKRISTIAN.ASCHIM@PREST.NO

Kirken har mye å vinne på å tydeliggjøre det lokale ledelsesansvaret i menigheten. Men det er ikke sikkert kirkens ledelsesutfordringer løses best ved å tenke på et tall. Og det er ikke sikkert helhetlig ledelse med alle funksjoner på ett og samme nivå er det mest tjenlige.

Når Erling Birkedal (LK 14/13) skal kretse inn hva som er tjenlige enheter for lokal ledelse i kirken, tar han utgangspunkt i antall ansatte. Han mener en enhet med 15–25 kirkelig ansatte kan være tjenlig. For det første vil det utover vårt langstrakte land være store områder hvor enheter med 15–25 kirkelig ansatte vil være uoverkommelige enheter i praksis. For det andre er det et spørsmål om hva slike enheter skal være tjenlige til.

For Presteforeningen er det viktigste at den daglige samhandlingen i menighetene har en enhetlig eller koordinerende ledelse. Det er i menighetene kirkens oppdrag skal utøves. Andre ledelsesfunksjoner og administrative funksjoner må ivaretas på de mest mulig tjenlige nivåer. Målet må være minst mulig, men tilstrekkelig, administrasjon og mest mulig ressurser til utøvende kirkelig tjeneste.

Det er en viktig side som savnes i Birkedals situasjonsbeskrivelse, nemlig forholdet mellom det enkelte sokn og fellesskapet av sokn som utgjør fellesrådet. Det er ikke bare at det er to ulike arbeidsgivere for lokale medarbeidere i kirken, men de fellesrådsansatte har fellesrådet som arbeidsgiver og skal drive kristelig virksomhet i soknet. Hvem leder dem når de utfører sitt daglige arbeid i soknet? Hvilken innflytelse har menighetsrådet, evt. daglig leder? Og hvilken

innflytelse har arbeidsgiver, Kirkelig fellesråd ved kirkevergen? Birkedal dekker over problemstillingen ved å kalle den ene arbeidsgiveren for lokale medarbeidere for ”menighetsråd/fellessråd”, og ved å hevde at ”alle andre er tilsatt av soknet/soknene”. De er tilsatt av Kirkelig fellesråd, som er et fellesorgan for soknene i en kommune. I ca. 130 tilfeller er det bare ett sokn i kommunen. I disse tilfellene stemmer Birkedals påstand, men i de andre 1120 soknene og 300 fellesrådene er virkeligheten mer komplisert.

Presteforeningen mener det er nødvendig å drøfte noen grunnleggende viktige spørsmål før en kan ta stilling til hvilke enheter som er tjenlige – og hva de er tjenlige til.

- Hva må til for å være menighet? Hvilke funksjoner og oppgaver hører til dette? Hvilke kirkelige oppgaver bør ivaretas og løses på andre nivåer enn i lokalmenigheten?
- Hvilken selvstendighet bør menigheten ha? Hvordan bør menighetene knyttes sammen i én kirke?
- Hvordan skal myndighet og ansvar fordeles i kirkeorganisasjonen? Hvor er det nødvendig med nasjonale eller bispedømmevisse planer og retningslinjer? Hvilke funksjoner og hvilken myndighet bør ivaretas på andre nivåer enn i menigheten? Hvor bør det være lokal handlefrihet?
- Må menigheten nødvendigvis være selvstendig administrativ enhet selv om den er den grunnleggende enheten for utøvelsen av kirkens oppdrag?
- Må alle former for ledelse ligge samme sted? Eller kan ulike former for ledelse forankres i

og/eller utøves av ulike organer og på ulike nivåer i strukturen?

- Hvordan sikrer man den nødvendige balanse og maktfordeling i strukturen?

Hva legger så Birkedal i ”helhetlig ledelse”? Han vektlegger ”personalledelse, med ledelse av alt tilsatt personell og det daglige ansvaret for deres arbeid. Det inkluderer også ledelse av arbeid med strategi, lokale planer, utadvendt virksomhet og administrasjon.” Når alt dette skal ivaretas av ”lokalt kirkestyre”, hva blir da igjen for soknet å rå over? Og: Er det gitt at alt dette må ivaretas samme sted?

Birkedal foreslår å innføre et lokalt kirkestyre for enheter med 15–25 ansatte. Noen steder vil en slik enhet tilsvare en kommune; i svært få tilfeller vil det tilsvare et sokn; i mange tilfeller vil enheten være større enn en kommune; i noen av disse vil enheten kunne tilsvare ett prosti. Birkedal er uklar på om han vil at det lokale kirkestyre skal erstatte prostiet og/eller fellesrådet. Han er også uklar på om han ser for seg å beholde en kirkeverge på kommunenivå, en prost på prostinivå, og i tillegg ha en daglig leder på lokalt kirkestyrenivå der denne enheten verken tilsvarer kommunen eller prostiet. Birkedal sier han vil prioritere behovet for helhetlig kirkelig ledelse framfor at enheten svarer til kommunenivået. Da må Birkedal svare på hvordan forholdet til kommunen som bevilgende instans skal ivaretas,

og han må også drøfte hvilken risiko den lokale kirkeøkonomien utsettes for hvis man er avhengig av kommunale bevilgninger, men organiserer seg i enheter uavhengig av kommunestruktur.

Presteforeningen mener det viktigste er at menighetens virksomhet koordineres godt, og er gjerne med på en struktur hvor alle kirkelig ansatte som arbeider i soknet, forholder seg til samme daglige arbeidsledelse. Men Presteforeningen ser ikke nødvendigheten av at alle administrative funksjoner må ligge på samme nivå som den daglige arbeidsledelsen. Det er for eksempel ikke nødvendig at tilsetting av alle grupper tilsatte skjer i samme organ. Og biskopens rolle i forhold til de vigslede medarbeiderne må ivaretas.

Det er viktig at menighetene gis handlingsrom til å arbeide strategisk og planmessig med det menigheten har ansvar for, og at overordnede organer primært skal legge til rette rammer og strukturer og bidra med økonomiske ressurser og personellressurser. Utredningen ”Ledelse i folkekirken” (PF 2011) kommer med en rekke anbefalinger som vi mener det er all grunn til å drøfte på veien fram mot en ny kirkeordning.

Presteforeningen mener det er behov for en *enhetlig* ledelse i soknet. En *helhetlig* ledelse slik Erling Birkedal tegner den ut, ser vi ikke som en god organisatorisk løsning for kirken lokalt.

LUTHERSK KIRKETIDENDE SOM DEBATTORGAN

FRA EN REDAKSJONELL ARTIKKEL
AV DOMPROST EVEN FOUGNER I 06.09.1985 (S 370-371)

Det som kanskje bekymrer redaksjonen mest nå for tiden, er ikke at det blir altfor mye debatt i bladet, men at det periodevis kan være nokså dødt når det gjelder innlegg fra leserne. Vi røper knapt noen hemmelighet for leserne om vi forteller at postkassa av og til har vært tom.

Det kan selvsagt være flere forklaringer på dette. En av dem er at det begynner å gå inflasjon i klagene over den kirkelige debatt. I de kristelige dagsavisene er det snart nå den mest alminnelige tone: La oss få slippe all denne debatten. Kan ikke dere teologer gjøre annet enn å krangle.

Slike synspunkter er lette å forstå. Folk flest opplever nok at endel debattemner er blitt utterpet. De opplever nok også at tonen i debattene kan bli litt utrivelig. I fotball er det noe som heter å ta mannen i stedet for ballen.

Men kanskje er slike toner også et uttrykk for at vi beveger oss inn i en avteologisert kirke, hvor

standpunkter, meninger og lærespørsmål betyr mindre og mindre. Gud fri oss ifra en teologisk sett bevisstløs kirke!

En annen grunn til at debattene uteblir, kan selvsagt også være at vi som nå sitter i denne redaksjonen og leverer vårt stoff til faste tider, skriver så intetsigende at ingen gidder protestere. Dagens redaksjon av L. K. blir av og til beskyldt for å være rund og sentrumskirkelig. Det vi vel opplever nokså ofte i kontakt med kolleger, er at svært mange er enige i mye av det som blir skrevet. Men for all del: Det skal være plass for motforestillinger. Og heldigvis: Nokså ofte kommer de da også.

Vi ønsker at bladet fortsatt skal være åpent for debatt. Og den debatt vi fremfor alt ønsker oss er en debatt preget av saklighet, ridderlighet, og kanskje litt mere vidd?

FRA BOKFRONTEN

KNUT-WILLY SÆTHER (RED.): KRISTEN SPIRITUALITET. PERSPEKTIVER, TRADISJONER OG UTTRYKKSFORMER

AKADEMIKA FORLAG TRONDHEIM/OSLO 2013. 258 S

ANNA RAMSKOV LAURSEN: VEIER TIL HELHET. LÆR Å MEDITERE I KRISTEN TRADISJON

VERBUM/OSLO 2013. 206 S

NØDVENDIGHETEN AV Å GÅ INN I VÅR TID - OM SPIRITUALITET OG MEDITASJON

Redaksjonen har bedt meg anmelde to bøker om spiritualitet og meditasjon. Bøkene fortjener oppmerksomhet hver for seg, men kanskje kan også dialogen bøkene i mellom virke befruktende.

Den ene boka er en artikkelsamling om kristen spiritualitet med utgangspunkt i en forskningssamling sommeren 2011 ved Høgskulen i Volda. Den andre boka er skrevet av en prest i Den norske kirke og er en engasjert reise i forskjellige måter det er mulig å meditere på ut fra kristen tradisjon. Kanskje noe forenklet sagt er artikkelsamlingen en teologisk refleksjon over temaer som på en praktisk og instruktiv måte er

behandlet i boka om kristen meditasjon. Tangeringspunktene mellom bøkene er flere. Men det finnes også mange temaområder som bare er berørt i en av dem.

Min overskrift reflekterer bøkernes intensjon om å gå inn i vår kultur og i den lokale kontekst.

Min overskrift reflekterer bøkernes intensjon om å gå inn i vår kultur og i den lokale kontekst. Dette kan gjøres ved personlig erfaring, men også ved teologisk refleksjon. Disse to perspektiver må ikke skilles og er en del av samme virkelighet. Enhver spiritualitet har en kulturell og tidstypisk ramme. Likeså bygger enhver meditasjonsform på en historisk tradisjon. Samtidig vil spiritualitet være betinget av den enkeltes personlige erfaringsbakgrunn. Meditasjonsformer er åndelige personuttrykk som også forteller om personlighet og mennesketype. Jeg vil mene at

det derfor ikke finnes én rett spiritualitet eller én riktig meditasjonsform.

Artikkelsamlingen er redigert av *Knut-Willy Sæther*, førsteamanuensis ved Høgskulen i Volda, og har 13 artikler som spenner over et bredt spekter og er delt inn i 3 temaområder: Prinsipielle og historiske perspektiver, kristne spiritualitetstradisjoner og -teologier og aktuelle kristne spiritualitetsuttrykk.

I tillegg har Sæther en introduksjon om *Kristen spiritualitet – mangfold og kompleksitet*. Her knytter han spiritualitet til uttrykket ”*Heart’s Desire*” fra det kristne bandet Rez Band fra 1993 og tolker dette som menneskets møte med og forhold til Gud. Gud forstås som den som hjertet lengter til. Sæther knytter forbindelseslinjen bakover til *Augustin* (354–430) som i en av sine *Bekjennelser* sier: ”*For du har skapt oss til deg, og vårt hjerte er urolig inntil det finner hvile hos deg.*” Hjertets lengsel er slik sammenvevd med gudsrelasjonen. Sæther sier at fromhetslivet i kristendommens historie kjennetegnes ved at kristusrelasjonen medfører bestemte *ytringer og handlinger*. Disse uttrykk er kjernen i kristen spiritualitet. Det er ikke gitt hvordan kristen spiritualitet skal forstås, sier han, for er ikke all kristen tro spiritualitet? Fordi det finnes vel ikke noen kristen tro som ikke er opplevd, erfart, praktisert, ytret og tradert?

Harald Olsen gir noen grunnleggende perspektiver på kristen spiritualitet. Han gir oss en solid innføring i dette og finner fram til en definisjon av spiritualitet. Spiritualitetsforskning er et nytt kunnskaps- og forskningsfelt. Spiritualitet i en sum er *levd erfaring*. Den er religionens dynamiske kjerne.

Professor ved Menighetsfakultetet *Leif Gunnar Engedal* har i en grundig og instruktiv artikkel som også omhandler spiritualitet og kultur, tatt for seg *Korsveg-bevegelsens disippelspiritualitet*. Denne kaller han en jordvendt spiritualitet som lever i et sunt spenningsforhold mellom frihet og forpliktelse, mellom autonomi og autoritet. For Korsveg-bevegelsen er det å forplikte seg ingen trussel mot personlig autonomi – fordi *Conformitas Christi* angir veien mot autentisk menneskelig eksistens.

Jan Ove Ulstein har en ramsalt og drivende analyse *Bjørn Eidsvåg* sin spiritualitet og denne som tidssignal i nyere spiritualitetshistorie. Jeg får assosiasjoner til en boktittel: ”*Vi som elsket Amerika*”; det vil i denne sammenheng si: Vi som elsket *Bjørn Eidsvåg*. Hans betydning for noen og enhver kan neppe undervurderes. Min mening er at Eidsvåg i første rekke har villet være en artist, og jeg mener han må vurderes ut fra dette. Det er en nesten umulig oppgave å være prest og artist på én gang. Da er det ikke så uventet eller merkelig det Ulstein sier, at Eidsvåg sin spiritualitet er en form for postmoderne allmennreligiositet med kristent preg, som helst vil omfavne alle.

Kim Larsen skriver om *Wilfred Stinissen*. En vandring mot sjelens sentrum kaller han sitt innlegg. Mange av oss har hatt stor glede av Stinissen sine bøker. Larsen sitt innblikk i Stinissens univers gjør at vi forstår mer av hvorfor vi er fascinert av det vi leser og hva det er som drar oss mot en kontemplativ spiritualitet hvor målet er å slippe taket i seg selv.

Knut-Willy Sæther skriver om *Kristen naturspiritualitet*. Det handler om menneskets forhold til naturen – og om fenomenet skjønnhet, den estetiske dimensjon sin betydning som anlagt perspektiv på naturen og menneskets plass i den. Her er skjønnhet vesentlig fordi den beveger menneskets hjerte. Kristen økospiritualitet og teologisk kosmologi sier begge at mennesket står i en interaksjon med resten av skaperverket, i den mening at mennesket er uløselig knyttet til naturen. Mennesket er på oppdagelsesreise i Guds hage, og den innsikten mennesket tilegner seg i naturen, er også en innsikt om Skaperen. Dernest diskuteres det holistiske aspektet i kristen naturspiritualitet og Guds tilknytning til skaperverket, som her kan forstås som panenteistisk.

I *Ignatiansk spiritualitet for lutherske prester* tar *Tone Stangeland Kaufman*, førsteamanuensis ved Menighetsfakultetet, opp hvorfor interessen for ignatiansk spiritualitet er så stor blant lutherske prester. Dette mener jeg er et vesentlig innspill fordi det tydeliggjør et viktig behov i den norske kirke. Lutherske prester har tradisjonelt hatt en

svært kognitiv tilnærming til den kristne tro og tjeneste. I dag er flere på jakt etter en mer helhetlig (holistisk) og mer erfaringsnær spiritualitet, en spiritualitet som tar kropp og sanser mer på alvor. Kaufmann sine informanter etterlyser gjennomgående en samtalepartner å drøfte livet, troen og tjenesten med. Det å ha en medvandrer eller åndelig veileder er så langt ikke noe som har vært sterkt betonet i den lutherske tradisjon. En bærekraftig spiritualitet som den ignatianske gir hjelp til å finne spor av Gud i alt det skapte og se Guds nærvær i hverdagslivet. Den tar den enkeltes lengsel og subjektive erfaring på alvor samtidig som den øser av gamle kilder. Derfor kaller Kaufmann den for en ny-gammel spiritualitet.

Jeg nevner til slutt noen flere temaer i boka: *Maria-spiritualitet, spiritualitet i skjønnlitterære tekster, spiritualitet som fenomen i barnehagen, pentakostal spiritualitet, hverdagsspiritualitet etter Hans Nilsen Hauge og moderne lovsang som økumenisk spiritualitet for vår tid.*

Her er mye å øse av, ja, mer enn det. Spiritualitet kan sees på som en måte å integrere teologi og praktisk liv, fordi fra oldkirken av og mot opplysningstiden framstod teologisk arbeid som en enhet mellom gudserkjennelse og gudskjærlighet. Den teoretisk-intellektuelle klargjøringen gikk alltid sammen med et liv i bønn, tilbedelse og gudstjeneste. Det nye fokuset på spiritualitet kan sees på som et forsøk på å gjenvinne og gjenskape noe av denne enheten som i stor grad er gått tapt i vår kultur hvor det kognitive i teologien oftest er toneangivende og har definisjonsmakten.

Dette leder over til *Veier til helhet*. Boka er en personlig fortelling og en engasjert bok. Det er gledelig at det er kommet en innføringsbok i kristne meditasjonsmetoder på norsk. Laursen forteller om sin egen vei med lengselen som følgesvenn. Selv måtte hun til Kina for å finne kilden. Her fant hun oppkommet som er Gud selv, den levende Jesus og Ånden som bor i oss. Hun oppdaget at hun er Guds store kjærlighet. Samtidig er hun fremdeles er tørst. Hun trenger stadig å gå til kilden for å være i Guds nærvær. Hun behøver å bruke tid sammen med Gud slik at de kan bli bedre kjent med hverandre. Medi-

tasjon er for Laursen et møtested mellom Gud og henne selv.

Hun bruker først noen sider i boka til å fortelle hva kristen meditasjon er. Hun beskriver meditasjonsformene som skatter som finnes i den kristne tradisjonen, noen med røtter fra over 2000 år tilbake. Protestantiske kristne har ofte hatt lite kjennskap til de åndelige skattene som finnes i kirkens gamle skattekiste. De som mediterer ut fra andre tradisjoner enn den kristne, vet som regel heller ikke at det finnes en gammel, velprøvd og mangfoldig meditasjonspraksis innenfor kristendommen. Boka hennes består av meditasjonsformer som bruker både ord, tekster, bilder, sanser, fantasi og indre dialog. Også former som legger vekt på å søke stillhet eller et ordløst nærvær og tilstedeværelse, er godt representert.

Hvorfor mediterer man? Det er mange grunner til dette sier Laursen. For noen handler det om terapi eller om å minske stress og mestre livet bedre. Andre søker Gud, en høyere bevissthet eller en åndelig virkelighet. Den kristne meditasjons dypeste hensikt er å søke Gud og utdype relasjonen til Gud. Tittelen *Veier til helhet* handler om at når vi kommer i relasjon til Gud, kan vi bli mer hele. Men, sier hun, tittelen kunne like gjerne ha vært *Veier til hjertet* eller *Veier til Gud*. Kristen meditasjon er en vei til oss selv, til Gud, til helhet og til enhet med alt.

Laursen bruker meditasjonsbegrepet som en samlebetegnelse for all kristen meditasjon. Hun tar utgangspunkt i de fire ledd i den klassiske *lectio divina* (hellig lesing): *lectio* (lesing, motakelse), *meditatio* (refleksjon, ettertanke), *oratio* (bønn, samtale), og *contemplatio* (kontemplasjon, væren). I alt dette er det Gud som er sentrum og mål. Hun beskriver så hvordan vi skal meditere, og gir gode råd på veien. Hovedmotforestillingen mot meditasjon i kristen sammenheng er ofte at den gjør folk selvopptatte og vender fokus innover i stedet for utover. Nei, sier Laursen, i meditasjonen befinner vi oss i en kjærlighetsrelasjon. Her er vi ikke alene. Gud kaller oss til å leve denne kjærligheten ut i verden i møte med våre medmennesker som er Guds barn, også ut mot naturen som vi er en del av.

Hun vier mye plass til meditasjonsformer som *sentrerende bønn* og *kristen dypmeditasjon*. Boken er kanskje her på det mest spennende fordi det er tydelig at Laursen her har et stort engasjement. Samtidig er disse formene for meditasjon ofte forbundet med misforståelser og fordommer fordi de ligner på østlige varianter av meditasjon uten kristen valør. Men meditasjonsformer som disse har fra oldkirken av vært en del av vår kristne arv. De er bare gått i glemmeboken. Nå oppdages de på nytt og tas fram igjen.

Sentrerende bønn, på engelsk kalt Centering prayer, handler om bare å være og å hvile hos Gud. Dette kan utenifra sett virke enkelt, men er oftest et krevende prosjekt. Grunnen er at tanker og følelser raskt tar oss bort fra hvilen hos Gud, fra det bare å være. Det er cisterciensermunkene *Menninger*, *Pennington* og *Keating* som har skrevet bøker om metoden. Sentrerende bønn er metode som er lett å tilegne seg. Det brukes et hjelpeord som ikke skal gjentas uavbrutt, men bare hjelpe den som mediterer til å bli værende hos Gud. Sentrerende bønn leder oss til vårt indre senter, det vil si ned i kroppen, til kjernen av vårt vesen. Det er en veg til den dype hvilen i Gud. I Norge finnes det retreatere med vekt på sentrerende bønn på Lia gård. Ofte er det prester fra metodistkirken som har ledet disse.

Kristen dypmeditasjon – za-zen som betyr å sitte seg til stillhet er hos oss utviklet på Berget, et meditasjonssenter på Rättvik i Dalarna i Sverige. Dette er en kristen meditasjonsform hvor teknikken med å sitte på en bestemt måte er hentet fra zenbuddhismen. Sittestillingen ble knyttet sammen med karmelittisk tradisjon hvor den svenske karmelittmunken Wilfred Stinissen ble konsultert. Metoden passer for alle som kan sitte i stillhet. Den består i å sitte med en anatomisk korrekt kroppsstilling og så la pusten komme og gå naturlig. Oppmerksomheten er rettet mot her og nå. Meditasjonsformen fører inn i en våken hvile som hjelper oss å bli nærværende og til stede i vårt eget liv. Over tid kas indre stillhet oppnås. Stillheten kan bli en ordløs kontemplativ bønn og en hvile i Gud. Mange opplever at de på denne måten finner veien til seg selv og Gud. Meditasjonsformen forutsetter likevel ikke at en

har en kristen tro.

Åndelige øvelser i ignatiansk tradisjon får også bred plass. *Ignatius*, stifteren av Jesuittordenen kalte enhver metode som ledet et menneske nærmere Gud, for en åndelig øvelse. Det kunne være samvittighetsgranskning, meditasjon, kontemplasjon, muntlig eller mental bønn og andre åndelig aktiviteter. Han sa at det som hjelper et menneske på veg til Gud, det er den rette måte å be på. Derfor er ignatianske bønn og meditasjon svært åpen og omfattende. Virkeligheten hos Ignatius splittes ikke opp i verdslig eller åndelig. Alt er en enhet virket og opprettholdt av Gud. Målet for de åndelige øvelsene er å fordype kjærligheten til Gud. I dag finnes ignatianske retreatere på de fleste retreatsenter. Her er det lagt vekt på stillhet, stor frihet for den enkelte og en obligatorisk daglig samtale med en erfaren veileder eller medvandrer. Varigheten er 5 eller 8 dager, men også 30 dagers retreat finnes, hvor en gjennomgår Ignatius sine øvelser i sin helhet.

Krustuskransen, på svensk "Frälsarkransen", eller livets perler av biskop emeritus *Martin Lönnebo* finnes også i boka som en hjelp til å meditere. Bønnekransen kan brukes på mange måter. Alle de 18 perlene symboliserer sider ved livet og den kristne tro. Et blick på *Krustuskransen* eller en lett berøring er nok til å gi hverdagen en dypere dimensjon. Lönnebo sier at kransens oppgave er å føre deg nærmere Gud, hjelpe deg til å finne deg selv og fordype ditt fellesskap med alt og alle. Den er først og fremst ment som en hjelp til å øve og trene det åndelige livet, til å søke Gud og til å fordype bønner og meditasjonen. Det er en øvelse i livsmot, livslyst, tillit og det å leve nær Gud.

Kransen ble laget for å hjelpe dagens mennesker til meditasjon og stillhet. Samtidig inneholder den perler som peker på sentrale sider ved den kristne tro. Slik er den et genialt forsøk på å forene teologi og spiritualitet. Fordi hvilen og stillheten på denne måten har farger og en kontekst som setter mennesket inn en større sammenheng. Mennesket er del av et fellesskap hvor det grenseløse og evige samtidig er nært og knyttet til den enkelte. Martin Lönnebo har skrevet

flere bøker hvorav *Veven* er den mest utbredte. Kristuskransen kan brukes sammen med denne.

Meditasjon i keltisk tradisjon er viet stor plass. Den særegne keltiske kristendomforståelsen er knyttet til landskapet og naturen. Det er en følelse av at alt er levende og inneholder et guddommelig nærvær. Hele livet blir en naturlig samhandling med det guddommelige. Laursen gir oss eksempler på nydelige keltiske tekster og meditasjoner som i et poetisk språk taler til hjertet og til helhet.

Av andre meditasjonsformer jeg gjerne ville ha kommentert nevner Laursen blant annet: *Jesusbønnen*, *tungetale(!)*, *lectio divina*, *ikonmeditasjon* og *jesusmeditasjon*, den siste introdusert til Norge av retreatgründeren *Edin Lovås* og er inspirert av Ignatius sine åndelige øvelser.

Hvor kommer vi så i mål etter denne slalåmkjøringen gjennom spiritualitet, teologi og meditasjon? Og hvem er jeg som skal svare på når

det er vi passerer målstreken? Kanskje må det bli dette: En viktig del av teologien er å ta personlig erfaring og religiøs erfaring på alvor. Vi har nå tenkt i nesten et årtusen. Med det mener jeg at teologi lenge nok (fra ca. 1100) primært har vært en akademisk teoretisk disiplin. Hva med i større grad enn før å ta følelser, erfaring og opplevelser som en erfart virkelighet inn i vårt teologiske arbeid? De fleste av oss prester har fått en grundig opplæring når det gjelder teologiske læresetninger. Men den som tror på Gud, ønsker også å ta mennesket i sin hele bredde, høyde og dybde på alvor. Mennesket som skapt i Guds bilde, rommer også en gudsdimensjon. Det betyr etter min mening å la spiritualitet som levd erfaring få en sentral og selvstendig plass i vår utdanning og i våre kristne liv. God lesing av bøkene; de vil etter min mening være en god investering.

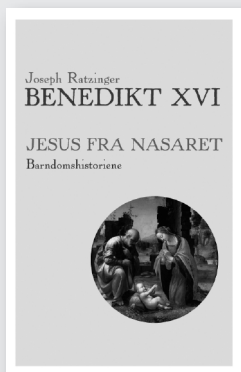
Sigurd Bakke
Sokneprest i Nordby

luther

Joseph Ratzinger
BENEDIKT XVI
JESUS FRA NASARET

Barndomshistoriene

249,-

Denne tredje boken til Joseph Ratzinger/ Benedikt XVI fullfører hans biografi om *Jesus fra Nasaret*. Barndomshistoriene er å forstå som en prolog til de to foregående bøkene *Jesus fra Nasaret: Fra dåpen i Jordan til forklarelsen på berget* (2007) og *Jesus fra Nasaret: Fra inntoget i Jerusalem til oppstandelsen* (2011).

www.lutherforlag.no

Tor Johan S. Grevbo

GUDS MASKER I SJELESORGEN

249,-

Forfatteren gir i denne boken et meget verdifullt bidrag til den skandinaviske sjelesorglitteraturen. Teksten er teologisk grundig og innsiktsfull.

www.lutherforlag.no

Marian Nygård

JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

SØNDAGSTEKSTEN

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF - PER KRISTIAN HOVDEN SÆTRE - ASTRID SÆTRANG MORVIK - SJUR ISAKSEN

DOMSSØNDAG / KRISTI KONGEDAG - 1. SUNDAG I ADVENTSTIDA 2. SØNDAG I ADVENTSTIDEN - 3. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

ENDRINGER I TEKSTMEDARBEIDERKORPSET

I dette nummeret går vi over fra 3. til 1. tekststykke, og med avslutningen av det gamle kirkeåret er det også fire av våre medarbeidere som har bedt seg løst fra vervet som tekstskribenter i LK. Det er Frode Granerud, Lise Horn, Elin Lunde og Dag Øivind Østereng. Vi takker for den tiden dere har stilt dere til rådighet, og for det dere har bidradd med i de tekstgjennomgåelsene dere har levert, og vi ønsker dere lykke til med nye oppgaver og utfordringer.

Samtidig har vi gleden av å begynne det nye kirkeåret med å ønske velkommen tilbake to medarbeidere som har hatt en pause, men som nå går i gang med en ny periode som tekstmedarbeidere. Det er Astrid Sætrang Morvik, sokneprest i Østenstad, og Silje Sørebo, sokneprest i Holmlia. Vi har også gleden av å ønske Egil Morland, førstelektor på NLA Høgskolen velkommen som medarbeider. Vi ser med forventning fram til det dere har å bidra med.

DOMSSØNDAG / KRISTI KONGEDAG

24. NOVEMBER 2013

Joh 9,39–41

5 Mos 30,15–20; 1 Kor 15,22–28

Liturgisk farge: Fiolett

SAMMENHENGEN:

Det er alltid viktig å se på bibeltekstene i sin sammenheng. Hos Johannes er dette helt avgjørende. Evangeliet hans er så nøye gjennomkomponert

at vi lett kan feiltolke detaljer som er tatt ut av sin sammenheng.

Ifølge johannesprologen er Jesus kommet som et lys til verden. Gud skapte en forbindelse mellom himmel og jord. *Nå kan alle bli Guds barn (1,12) og kan "se hans herlighet" fordi Ordet tok bolig blant menneskene (kap 1,14)*. Men det å se herligheten er knyttet til Jesu person. Den kommer ikke fra oss selv eller et guddommelig lys i vårt indre, og heller ikke fra å følge religiøse lover og regler til punkt og prikke.

Johannes forteller at de troende ser tegn som forteller dem at Jesus er Guds sønn. Når Jesus forvandler vann til vin (kap 2), når han helbreder embetsmannens sønn (kap 4) eller den lamme ved Betesda (kap 5), når han metter 5000 (kap 6) eller helbreder den blindfødte, blir Guds herredømme over verden synlig for den som tror.

Her kommer teksten vår inn i bildet: For de åndelige lederne i samfunnet begynner begeret nå å renne over. Jesus holder på å bli et alvorlig problem for dem. De ser Jesus, men legger ikke merke til "Guds herlighet" og erkjenner ikke at det er Gud som står bak handlingene Jesus gjør. Tegnene er ikke bevis for Guds makt, og Jesus forblir omstridt. På hvert eneste av Jesu tegn følger lange og til dels harde diskusjoner med motstanderne.

Å VÆRE BLIND

Allerede i Toræa finner vi det enkelte bestemmelser om blinde. Ifølge 3 Mos 21,16–23 har ingen som er blind lov til å komme seg inn i helligdommen. 5 Mos derimot gir blinde en viss form for beskyttelse (for eksempel 27,18). I samme bok brukes begrepet "blind" også i overført betydning, når det i sammenheng med en rettsak advares imot at bestikkelser gjør blind (16,19).

Hos Deuterocesaja får den overførte betydningen derimot en ny tolkning. Der går det mot Israels ledere som verken ser Guds vilje eller lever den. "Vaktmennene er blinde, alle sammen; de forstår ikke". Det er på denne bakgrunnen at også Det nye testamente kritiserer folkets ledere (Matt 15,12–14). Samtidig må vi ha Jesu grunnleggende oppdrag i bakhodet, selve målet for alt Jesus foretar seg, og som på en god måte er beskrevet i dialogen mellom Jesus og Johannes sine disipler: *Blinde ser, og lamme går, spedalske renses, og døve hører, døde står opp, og evangeliet forkynnes for fattige (Mt. 11.5).*

DEN SEENDE:

En blind mann er altså blitt årsak til strid mellom Jesus og de etablerte religiøse lederne. Som så ofte i evangeliene er Jesus og fariseerne uenige. Jesus helbredet den blinde mannen med den følge at han nå ikke trenger å tigge lenger, men har mulighet å få seg arbeid. Ikke lenger er han nødt å ta imot almisser fra forbipasserende mennesker. Det virker imidlertid slik at han er den eneste som kan glede seg over helbredelsen, og det er ikke rart at han ser på seg selv som en Jesu disippel nå. For fariseerne derimot er denne

helbredelsen grunn nok til å protestere: For det første skjedde det hele på selveste sabbaten, den ukrenkelige dagen da alt arbeid skal legges ned, og folk skal følge Guds eksempel og hvile, og ellers vie dagen til refleksjon over Gud og hans ord. Dette bruddet på loven var i seg selv ikke nok. I tillegg ble mannens og andres handikappedes skjebne sett på som en straff fra Gud. Og da oppsto det et spørsmål: Hvem er egentlig denne Jesus? Kan han bare komme og fjerne en straff som Gud har lagt på denne mannen? Hvis ikke det er blasfemi, så vet ikke vi! Selv disiplene er opptatt av temaet synd. Er det han selv eller hans foreldre som har gjort noe som fortjener straff? Heller ikke disiplene er i tvil om at det er en sammenheng mellom det du gjør, og skjebnen du får – eller med andre ord: Som man reder ligger man. I salmene og i annen visdomslitteratur i GT vises det til denne sammenhengen flere steder. Med denne helbredelsen avviser Jesus imidlertid denne sammenhengen; i stedet hjelper han den blinde og gir dermed uttrykk for at Guds plan er å vise omsorg og kjærlighet. Ikke bare ser han nå rent fysisk, ikke bare blir han satt i stand til å ta vare på seg selv, men han oppfatter også hva som er det vesentlige ved det å tro på Gud: Følge Jesus og nettopp vise kjærlighet.

DE BLINDE, DEN GANGEN OG I DAG:

Fariseerne kaster den tidligere blinde ut. Forargelsen over at Jesus tilsynelatende handler i strid med Guds bud, blir så sterk at det ikke er rom for den helbredete i de troendes fellesskap; heller ikke gjør det inntrykk at hans handikap er borte. Og akkurat det er en holdning vi også kjenner, ikke bare fra tidligere tider. Det har aldri vært enkelt å stå imot ledernes tolkning av evangeliet, verken i synagogen eller senere i kirke og bedehus. Det er alltid blitt satt opp regler som de som var innenfor, skulle rette seg etter. Uenighet om ledernes teologi eller etikk er alltid blitt sett på som en trussel mot maktposisjoner. Men det er samtidig på det punktet at ledernes "blindhet" blir synlig. Makt korrupperer, og det å måtte dele makt og privilegier blir ansett som en trussel. Problemet oppstår imidlertid i det øyeblikket forsvaret av egen maktposisjon går utover

essensen i evangeliet: Jesu kjærlighetsbud. Mennesker kan godt være uenige med hverandre i mange spørsmål, men uenighet i teologi eller etikk fritar ikke de troende fra sin kristne plikt om å vise kjærlighet. Også i kirkelig sammenheng er mennesker blitt kastet ut av fellesskapet. Boikott, baksnakking og mobbing har ødelagt livet til mange. Her har sannsynligvis hvert kirkesamfunn, hver menighet og hvert bedehus sine egne svin på skogen.

Dagens bibelord forteller oss i hvert fall at striden dypest sett ikke dreier seg om mannen som ble helbredet, eller om en annen person, men om Jesus som hevder å handle i Guds navn, og som lar hensynet til kjærligheten overgå hensynet til ethvert bud. Han sies å være menneskesønnen, Israels lenge ventete Frelser. For fariseerne er dette rett og slett uhørt, og det kunne virkelig true deres maktposisjon som ledere.

Men det som Jesus gjør, får nå i hvert fall noen av lederne til å stoppe opp og tenke, samtidig som det øker irritasjonen hos de andre.

OM Å SE MED HJERTET:

Etter all strid leser vi hos Johannes nå hva Jesu oppdrag består i: Han sier ikke konkret hvordan og hvorfor han helbredet den blinde. Han begrunner sin misjon allment: "Til dom er jeg kommet til denne verden..."

Litt skummelt høres det ut i våre ører, en smule merkelig. Det er jo ikke det vi først og fremst forventer. Det hadde vært hyggeligere om han hadde sagt at han var kommet for å hjelpe mennesker. Men han snakker faktisk om en dom. Og så sier han noe om hva som skjer i denne dommen: Blinde skal se, og seende skal bli blinde. Mao.: Verden og dens lover og regler skal snus på hodet.

I hvert fall blir det tydelig at helbredelsen av den blinde bare var et tegn. Jesus har ikke fysisk helbredet hver eneste person som var blind, og i hvert fall har han ikke blindet mennesker som fra før kunne se. Han snakker i overført betydning. Det handler om å se med sitt indre øye. Et annet ord for å se med sitt indre øye er å tro. Sânt sett ble den blinde helbredet to ganger: Han fikk tilbake synet, og han skjønnte hvem Jesus er, og

hvem Gud er. Det å være blind betyr derimot at hjertets øye forblir lukket slik at man ikke forstår Guds veier og hvor de leder oss. Eller for å si det med revens ord i "Den lille prinsen" av Antoine de Saint Exupéry: "Du kan bare se klart med hjertet, det vesentlige er skjult for øyet."

DOMMEN:

Tanken på en dom vi skal møte en dag, er ubehagelig. Også i denne verden er en rettsak noe vi helst vil unngå. Samtidig vet vi at rettsaker er viktige for å skape rettferdighet i samfunnet. Guds domstol er imidlertid noe annet enn andre domstoler. Trosbekjennelsen vår forteller oss at vi alle en dag skal møte der, og livet vårt skal legges frem og undersøkes. Men vi må samtidig har en annen tanke i hodet: Den viktigste delen av denne rettsaken har allerede vært. Dommen har allerede falt og blitt fullbyrdet da Jesus ble korsfestet. Kirkens tro er den at Jesus sto opp fra de døde, og at han i den kommende rettsaken ikke er aktor. Han har allerede sonet straffen. Den er altså ut av verden. Det Jesus derimot skal være, er vår forsvarer. Og Guds dom? Den lyder omtrent slik: Skyldig, men likevel frikjent!

Om kjærligheten oss mennesker imellom ofte er skjult og usikker, så kan vi være trygge på at Jesu kjærlighet vil bestå og bære alt, også i det øyeblikket vi skal stå for Guds ansikt. På dommens dag vil Jesus se med hjertet. På denne måten vil han oppdage at vi hører hjemme hos Gud uansett. Vi er mennesker, alle sammen, og ingen av oss kan skryte på seg et liv uten synd; ofte har også vi vært blinde og bevisst stengt hjertets øyne, men vi vet også at dette ikke er det avgjørende på den siste dag. Gud er verdens dommer. Han vil riktignok sørge for at ondskapen vil bli lagt åpent fram så de som har lidet urett, kan få sin rett, men Jesus er vår forsvarer, og ved hjelp av ham vil også vi oppnå evig liv og en ekte frihet.

NOEN SALMER:

331: "Kom, kom, og hør et gledens ord." Den er jo finest i den engelske versjonen, så hvorfor ikke prøve?

774: "Våk opp og slå på dine strenger"

376: "Å, at jeg kunne min Jesus prise"
027: "Gå gjennom byens lange rette gater"
0116: "Du åpner døren for ditt rikes komme"
110: "Reis deg, Herre, i ditt velde"
437: "Mi hand er lagt i Herrens hand"
330: "Guds sønn har gjort meg fri" (2)
375: "Vi stemmer i en frydesang"

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
SOKNEPREST I SKÅRER
EMHE@LORENSKOG.KIRKEN.NO
ERNSTHER@ONLINE.NO

1. SUNDAG I ADVENTSTIDA

1. DESEMBER 2013

Preiketekst: Matt 21,1–11

Lesetekstar: Sal 24 og Rom 13,1–12

Forteljingstekst: Matt 21,1–17

Liturgisk farge: Fiolet

Adventstida er ei motstrømstid. På veg til kyrkje møter me dei siste julebordgjestane frå kvelden før. Etter kyrkjetid er det klart for julekonsertar og julegrantenningar. Midt i den utvida julefeiringa insisterer den liturgiske kalenderen på å vente i enno nokre veker på jula, og julesongane har gått i radioen i vekevis når me endeleg blar over frå advent til jul i salmeboka. Adventstida sitt langsame, reflekterande preg av kontemplativ førebuing vert tydelegare og kanskje også viktigare mot denne bakgrunnen.

Preiketeksten på fyrste sundag i advent i fyrste rekkja er Matteus 21,1–11, ein liten bit av Matteus si lange forteljing om Jesu ferd opp til Jerusalem (20,17–21,17). Strengt historisk er det ikkje rare greiene preiketeksten fortel om. Lære-sveinane hentar eit esel med fole, anten etter avtale eller etter Jesu profetiske klårsyn. Teksten forklarar det ikkje. Deretter set Jesus seg opp på eitt av dyra og rid dei siste kilometrane inn til Jerusalem, og tek imot hosiannarop frå dei han reiser saman med. Stikk i strid med populære oppfatningar er det ikkje folket i Jerusalem som gjev Jesus ei kongeleg mottaking. Etter ei nærlesing oppdagar ein at både Matteus og dei to andre synoptikarane presiserer dette. Meir oppsiktvekkjande er det faktisk at Jesus kjem ridande, når skikken truleg var at alle pilegrimar skulle gå opp til Jerusalem, uansett stilling og stand. Frå synspunktet til ein vaktpost på muren, til dømes, var dette like fullt eit mindre avvik frå dagens orden. Det fortente kanskje å nemnast i vaktrapporten, men det heile skjer i nokså liten skala. Stor forkynning vert det ikkje av ei slik attforteljing, men så er ikkje historiske rekonstruksjonar forkynninga si oppgåve heller, same kva overivrige historisk-kritiske teologar har prøvd å formane studentane sine om.

Den fyrste som forlét den nøkterne historieforteljinga, er evangelisten sjølv. For Matteus er det ikkje handlinga som er vesentleg, men den symbolske tydinga. Med det Jesus gjer, hevdar han å oppfylle profetiane om ein kongeleg Messias. Matteus utvidar difor forteljinga med å sitere ein profeti, ei samansmelting av Jes 62,11 og Sak 9,9. Profetien handlar nettopp om fredskongen som kjem til Jerusalem ridande på eit esel. Eselet var neppe eit så uverdigg ridedyr for ein konge som somme vil ha det til, men det var berre eigna for ein konge i fredeleg ærend. For ytterlegare å understreke at rideturen til Jesus er ei oppfylling av profetien, opnar den opphavlege teksten til vers 7 (og dei norske omsetjingane) for at Jesus faktisk rid på både eselet og folen – samstundes. Det er neppe meint som ei skildring av eit sirkusnummer, og det er heller ikkje uttrykk for at evangelisten ikkje skjønner hebraisk poesi og faktisk på ramme alvor meiner at profeten

snakkar om to ulike dyr. Kanskje er det mest rimeleg å tolke det som ein konsekvens av vekta ein skriftlærd som evangelisten legg på teksten si form – eselet er nemnt to gonger i profetien, og ergo to gonger i forteljinga om oppfyllinga, ikkje som historisk sanning, men som formmessig symmetri. Alt dette tener til å bygge opp under Matteus sitt sentrale tema, om Jesus som ein kongeleg Messias som faktisk utfører oppgåva si, i motsetnad til leiarskapen i Jerusalem, som sviktar kallet sitt. Dei gamle autoritetane vert erstatta av Guds Messias. Dette er eit vesentleg tema gjennom heile evangeliet, og var truleg viktig på evangeliet si opphavstid, med spenningar mellom dei kristne og andre jødar og uro mellom jødane etter at Tempelet fall. Det er derimot usikkert om det vert særleg spennande forkynning av det i dag. Jesus som konge er ein metafor med lita overtidskraft, og for dei som alt er overtidsde, er han litt for sjølvsagt til å kunne seie særleg mykje.

Vidare er denne preiketeksten teken ut av forteljingssamanhengen. I evangeliet er det den vidare påskeforteljinga som gjev innhald til og tolkar utsegna "Jesus er konge". Når me les denne teksten fyrste sundag i adventstida, er lidingshistoria og rettssaka mot Jesus på god avstand. Teksten har vore preiketekst på denne dagen i alle fall tilbake til 600-talet. Han forsvann for så vidt ut av dei romersk-katolske teksttrekkjene i revisjonen etter tridentinarkonsilet (1570) og manglar såleis hos dei kyrkjene som bygger tekstbøkene sine på dei, men dei lutherske kyrkjene i Nord-Europa har teke vare denne mellomaldertradisjonen. Grunnen til at dette er ein eigna tekst å starte adventstida med, ligg neppe i den historiske tydinga. Det er ganske opplagt at det er det allegoriske tolkingspotensialet som er grunngevinga. Mange har vel lært på fakultetet at allegorisk tolking er ein uvitskapleg styggedom, men i realiteten så nyttar jo predikantar allegoriske tolkingar heile tida for å gje særleg forteljingane meining, og salmane gjer det i alle fall. Me kallar det berre litt andre ting, som "identifikasjon" eller "aktualisering".

Dette er ein tekst som eignar seg godt til allegorisk utlegging. Det sentrale er Jesus som

kjem til Jerusalem. Jesus er gjerne Jesus, og Jerusalem er jo i utgangspunktet bilete på Guds folk, altså kyrkja og/eller den einskilde truande. Tidsperspektivet kan vere historisk (barnet som vart fødd julenatt), notidig (mennesket sitt møte med Gud) eller framtidig (Jesu atterkome). Dersom ein blar gjennom adventssalmane i salmeboka, ser ein at alle desse tolkingane er representerte, til dømes den historiske og kollektive i "Folkefrelsar" (N13 2), den notidige og kollektive i "Opp, gledest alle" (N13 7) og "Gjer døri høg" (N13 5 – som òg har eit par individuelle vers), og den framtidige og kollektive i den gamle "Å kom, å kom, Immanuel" (N13 3) og i Svein Ellingsen sin "Rydd vei for Herrens komme" (N13 9). I desse salmane kan ein finne inspirasjon til mange ulike preiker ein kan halde over denne teksten, alt etter kva gudsteneste det er, og kva ein har på hjartet. Denne sundagen har av historiske grunnar både fest- og fastepreg (Liturgisk farge er fiolett i Den norske kyrkja og kvit i Svenska kyrkan, til dømes); somme stader skal ein ha Lys Vaken-gudsteneste, og andre stader skal ein innføre ny salmebok, og mange stader skal ein prøve å gjere mange ting på ein gong. Leseteksten frå salme 24, om kongen som kjem mot byen, står preiketeksten sin grunnmetafor og gjev historisk og gammaltestamentleg ankerfeste, medan teksten frå Romarane 13 dreg meir i retning av ein eskatologisk bruk av preiketeksten.

Eitt moment i denne forteljinga kan kanskje vere utgangspunktet for ei programpreike for adventstida. Det er det som hender med Jerusalem. Byen vert nemleg aldri den same att. Etter påskehendingsane vil Jerusalem alltid vere byen der Jesus døydd og stod opp, der både mennesket si djupaste ulukke og største håp vert openberra. Det er ikkje utan risiko å opne portane for denne framande, uromomentet som kjem ridande på eit esel. Han kjem nemleg med noko nytt: "Det gamle skal forsvinne, Guds rikes tid er inne," som Ellingsen skriv. På same måten vert menneskeslekta aldri den same att etter at ho tok imot det vesle barnet som vart fødd julenatta, og kyrkja er ikkje som alle andre fellesskap, nett opp fordi ho har opna portane sine og teke imot

kongen på eslet. Dei gamle autoritetane må vike der fredskongen rid inn. Jesus er annleiskongen – men er me klare til å vere annleisfolket? Det spørsmålet er verdt ein adventsmeditasjon eller to. Me treng denne ventetida.

PER KRISTIAN HOVDEN SÆTRE
KAPELLAN I JAR MENIGHET, BÆRUM
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

som hos oss hvor vi av ulike årsaker legger bred-detiltaket *Lys Våken* i trosopplæringsprogrammet til denne søndagen. Barna (11–12 åringer) har tilbrakt en lørdagsettermiddag i kirken. De har fått med seg bibelfortellinger, sunget i kor, spist pizza og overnattet i kirken. Nå er de med i prosesjon inn i kirken sammen med dåpsfølget og synger *Lys Våken*-sangen til preludium. Det er duket for en gudstjeneste hvor barnlig tillit til Gud møter de store spørsmålene: Hvor er Gud? Kommer Jesus snart? Hvordan er det i himmelen?

2. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

8. DESEMBER 2013

Prekentekest: Joh 14,1–4

Lesetekster: Sal 33,18–22; Hebr 6,13–19a

Liturgisk farge: Fiolet

FRA ANGST TIL TRYGGHET

Ordet *angst* er det eneste som forbinder dagens tekst med tekstene i forrige tekstbok. Tidligere var dette søndagen for de skremmende visjonene av tiden før Jesu gjenkomst. Da skulle det vise seg tegn i sol og måne og stjerner. Det åpnet for angstskapende prekener – alternativt forsøk på å dempe angsten. Men nå sier Jesus: *La ikke hjerte bli grepet av angst*. Dette er en trygghetsskapende tekst. Hele søndagen legger opp til å forkynne håp, tro og trygghet.

TIL DAGEN: LYS VÅKEN!

Altså ingen grunn til å bytte ut tekstene – selv om man har tenkt å ha barnegudstjeneste slik

TEKST OG KONTEKST

Joh 14,1–4 er starten på Jesu avskjedstale (kap 14–17) på Skjærtorsdag. Nå går veien direkte mot lidelse og død. Når Jesus sier *Jeg går* (for å gjøre i stand et sted for dere), betyr det derfor: *Jeg forlater dere for å dø*. Jesus vet at det vil bli tøft for disiplene at han forlater dem, men det må til for å oppnå et større gode. *La ikke hjertet bli grepet av angst* er begynnelsen på en tale som på mange måter er egnet til å fremkalle angst samtidig som den vil skape trygghet. Den veksler mellom å varsle det vonde som skal komme, og å love at det som kommer til slutt, vil veie opp for alle lidelsene. Men har disiplene egentlig skjont hvilke realiteter han snakker om? Ut-sagnene deres og spørsmålene deres underveis i samtalen tyder på at de fortsatt er uforberedt på det som venter (14,5 og 16,17). De vil derfor heller ikke forstå det når Jesus sier *Dit jeg går, vet dere veien*. Med *veien* sikter han til sin egen død og oppstandelse. Den veien kan ingen andre enn Jesus gå; jfr. ordet til Peter: *Dit jeg går, kan du ikke følge meg nå* (13,36).

Men hva betyr det når Jesus sier at han *skal komme tilbake og ta disiplene til seg, så de skal være der han er*? Snakker han her til sin oppstandelse i løpet av de neste dagene, eller sikter han til sitt annet komme – eller mener han at han skal ta hver enkelt til seg når de dør? Alle tolkninger er mulige, men jeg holder en knapp på at han først og fremst snakker om et eskatologisk komme, enten det er på den siste dag, eller det er i møte med den enkelte når han/hun dør (som i alle tilfeller er den siste dag for den det gjelder.) At Jesus

varsler sin tilbakekomst, viser at han aldri slipper verden av syne. Alt hans virke foregår i en pendelbevegelse mellom himmel og jord. Jorden er viktig fordi det er menneskenes sted. Himmelen er viktig fordi det er stedet hvor Gud bor, og hvor menneskene skal få rom til slutt. Men bor Gud bare i himmelen?

For hvor er egentlig *Fars hus*? I Joh 2,16 er uttrykket helt klart myntet på Templet i Jerusalem. Konteksten til vår tekst, gir oss imidlertid grunn til å tenke på himmelen. Vi skal likevel ikke være så raske med å plassere Fars hus utelukkende i himmelen: Substantivet *monai* (rom) korresponderer med verbet *menein* (å forbli / være / bo). Det indikerer en varig tilstand som selvsagt kan relateres til livet etter døden, men det gir også god mening at Jesu vei gjennom død og oppstandelse åpner opp for et varig samvær med Gud her og nå. Jesus brukte Fars hus om Templet i Jerusalem slik vi bruker Guds hus om Kirken. “Communion with God is a permanent and universal possibility,” skriver Barrett i *The Gospel according to St. John* (1978). Når Jesus kommer tilbake etter sin død, har han åpnet veien til himmelen, men han har også åpnet opp for et samvær med Gud, som starter i den første nattverd og fortsetter alle steder hvor Jesus holder måltid med sine disipler.

Et lite hjertesukk til slutt: Hvorfor har Bibelselskapet valgt å endre oversettelse i vers 2 fra enkelt og greit: *Var det ikke slik, hadde jeg sagt dere det. For jeg går for å gjøre i stand et sted for dere*, til ny versjon: *Var det ikke slik, hadde jeg da sagt dere at jeg går og vil gjøre i stand et sted for dere?* Den nye oversettelsen er tung og ulogisk. Den forutsetter at Jesus allerede har sagt at han vil gå og gjøre i stand et sted for disiplene, men det gjør han jo først her! Oversettelsen i NO 1978/85 er fortsatt fullt ut mulig. Det er også oversettelsen i Bibelen 2011, men resultatet er blitt forvirrende.

TIL PREKENEN: OM ROM I HIMMELEN OG PÅ JORDEN

På 2. søndag i adventstiden er det tid for å gjøre i stand et rom og forberede Jesu fødsel. Ordet *rom* gir meg mange assosiasjoner i retning av å

vide omsorg. Er det rom for Jesus i herberget? Har vi rom for fremmede i dette landet? Er det rom for Jesus i våre liv? Den som venter et nytt barn i familien, vil gjøre i stand et rom for det nye barnet. Selv har jeg en sønn som ikke lenger bor hjemme, men når han kommer hjem til jul, skal rommet hans stå klart. Å gjøre i stand et rom er en handling av gjestfrihet og omsorg, men handlingen rommer også lengsel og forventning. Jeg savner sønnen som er reist, og jeg gleder meg til han kommer hjem. Lengter Gud etter oss på samme måte?

I denne prekenen skal vi først og fremst oppholde oss på jorda i et her og nå-perspektiv. Fordi noen ga rom til Jesus da han skulle bli født (Maria, Josef, dyra i stallen), har vi fått oppleve at Gud har rom til oss. Dernest blir det vår oppgave å skape gode, inkluderende rom både i samfunn, hjem og kirke. Slik Gud har lengtet etter å skape rom for oss, kjenner vi at våre fellesskap ikke er fullkomne før alle er der de hører hjemme.

Men teksten gir også sterke assosiasjoner til himmelen. Vi som er prester, leser den ofte i gravferder. Den gir oss mulighet til å fortelle at himmelen har rom til mange fordi Jesus har ordnet det slik gjennom sin død og oppstandelse. Han gikk en vei ingen av oss kunne klare å gå. Vår vei til himmelen går frem til Jesus.

En dag skal Jesus komme igjen. 2. søndag i adventstiden har tradisjonelt tematisert Jesu gjentakelse gjennom tekster som rommer sterke og angstskapende visjoner. Fra nå av skal vi få lov til å se gjenkomsten i lys av Jesu ønske om å gjøre i stand et rom for oss i sin Fars hus. *La ikke hjertet bli grepet av angst. Tro på (stol på) Gud og tro på meg*, er budskapet til oss. Den som kommer til kirken på denne adventssøndagen, skal glad kunne imøtesee Jesu komme, både i julens feiring og på den siste dag.

ASTRID SÆTRANG MORVIK
SOKNEPREST I ØSTENSTAD
ASTRID.MORVIK@ASKER.KIRKEN.NO

3. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

15. DESEMBER 2013

Matt 11,2–11

Jes 35,1–10; 1 Kor 3,18–23

Liturgisk farge: Fiolett

BARNDOMSKAMERATENE

Det var et halvt år mellom dem, avstanden mellom St. Hans og jul. Deres liv ble ikke knyttet sammen i 30-årsaldren, men i 0-årsaldren, eller ved tidenes morgen, for dem som liker å trekke de lange linjer. Bare Lukas har med Johannes' fødselsfortelling, den som knytter disse to slektningene sammen. Men siden deres mødre Maria og Elisabeth fikk bety så mye for hverandre, er det sannsynlig at sønnene har kjent hverandre og hatt kontakt hele tiden. Desto mer forståelig og smertefull er den indre konflikten hos Johannes: Er det virkelig slik at min barndomskompis er den Messias som skal frelse Israel? Jeg vet med meg selv at jeg nok hadde hatt større problemer med å anerkjenne storheten hos en Messias jeg hadde vokst opp med, sammenliknet med en som kom fra det store ukjente. Det var ikke noe lettere å tro da enn det er nå.

Selve budbringervirksomheten mellom Jesus og den fengslede barndomskameraten Johannes har også sin synoptiske parallell bare hos Lukas. NT reflekterer ikke direkte over det langstrakte perspektivet i relasjonen mellom Jesus og Johannes. Men de trer fram på den religiøse arenaen omtrent samtidig. Johannes er selv stor. Johannes Døperen er stor når han roper ut sitt kraftige omvendelsesbudskap. Men han er større når han stille trer tilbake, ruller sammen den gamle pakt og legger seg som en fotskammel for Jesu føtter. Og han blir heller ikke mindre i mine øyne av at han bærer tvilen med seg, gjennom

fengsel og henrettelse. En troshelt er ikke en som seirer i striden, men en som er trofast tross motgang og motsigelser.

OMVENDT FEIL VEI

Det finnes noen historier om mennesker som omvender seg og kommer til sans og samling på sitt dødsleie. Historien om Johannes Døperen er derimot historien om en omvendt omvendelse. I fengselet har han altfor god tid. I den mørke cellens overskudd av tid får han selskap av den vonde tvilen. En tanke hadde begynt å feste seg hos han: Kanskje det bare var tull, alt sammen? Har jeg brukt livet mitt på en løgn? Kanskje det er en annen vi skulle vente på? Det er noe dypt menneskelig ved Johannes sin tvil. Jeg kjenner den godt igjen. Jeg har selv brukt hele mitt yrkesaktive liv på kirke og teologi. Tenk om det ikke var han vi skulle vente på? Dette er tanker som ofte er belagt med skam. I kirkelig utdanning arbeider vi noen ganger med casebaserte rollespill. Flere studenter har fortalt at det verste case de kunne få som sjelesørger, var en medstudent som spilte en medstudent som var i ferd med å miste troen. For en som har investert hele sin utdannelse og arbeidskraft i evangeliet om Jesus Kristus, er det mye som står på spill når troen vakler.

TRO FOR MEG

Jeg tror dette er en underbelyst smerte, ikke minst blant kirkenes egne ledere. Hva skjer når troen vakler for de som skulle styrke de andre? Det har gjort inntrykk noen ganger å møte gamle prester som i ettertenksomhet er blitt mindre trygge, og som har beveget seg både på og over grensen til det å gi opp sin egen tro. Noen har også kjent skam over alt den sikkerhet de har gitt uttrykk for, men som de ikke hadde dekning for. Da er det ikke argumentasjon som trengs. Da trengs det et tålmodig felleskap av mennesker som bærer hverandre. Derfor håper jeg at noen besøkte Johannes helt til det siste, og at de kunne tørre å si: Det er han. Jeg tror det er han. Jeg tror det nok til at det holder for oss begge. Til alle mine venner: Hvis troen min svikter: Tro for meg!

SE HVA SOM SKJER!

Johannes lufter sin tvil og ber sine venner spørre Jesus rett ut: Er det du? Det spørsmålet Johannes stiller, var det samme spørsmålet hele det religiøse Palestina stilte. Folk var vel kjent med profeter med messiasambisjoner på denne tiden. Var Jesus bare en i rekken? Det kommer et svar. Svaret er ikke en forsvarstale som skal gjøre det sannsynlig at Jesus er Messias. Apoletikken har fått en renessanse de siste åra, men den rekker bare et stykke på vei. Det er heller ikke en moralsk pekefinger mot tvilen og alt dens vesen: Tenk positivt, så forsvinner de mørke skyene! Jesus bedriver verken religionsfilosofi eller kognitiv terapi. Han sier bare: Se hva som skjer! Det finnes ikke et endegyldig bevis i denne verden. Det finnes ikke noe kirurgisk inngrep som kan isolere troen fra tvilen. Men det finnes noen tegn. Ta sjansen på å våge nærhet, tross alt som gir grunn til avstand. Ta sjansen på håpet, tross alt som gir grunn til fortvilelse. Ta sjansen på troen, tross all argumentasjon som peker i andre retninger. Jeg håper at lesningen av epistelteksten fra 1 Kor 3 ikke blir hoppet over denne søndagen: Evangeliets representerer en annen dimensjon av visdom enn det denne verden kan by på. Det er noe som ikke er tvetydig. Det gode som skjer rundt Jesus, det er entydig godt. Det er glimt fra en annen verden. En gang skal vi se ansikt til ansikt. Men inntil videre: Våg å tro!

Vi får aldri vite om Jesu svar gjør særlig inntrykk på Johannes. Trolig forsvant ikke den vonde tvilen. Han satt jo fortsatt der i fengselet og ventet på sin egen henrettelse. Kanskje døde han uten den trygge troen på Jesus. Ikke alle troende dør i troens harmoni; selv de frommeste kan rammes av dødsangstens manglende fortrøstning til Frelseren. Men hvem var det Kristus seiret for, om det ikke var for dem som selv taper?

DAGEN OG TEKSTEN

Slik den nye tekstboka er utformet, har det samlet seg en rekke Matteus-tekster i starten av dette kirkeåret. Mellom 2. juledag og Kristi Åpenbaringsdag vil vi blant annet få anledning til å forkynne over tre tekster fra Matt 2, med både vismennenes hyllest, flukten til Egypt og returen til Nasaret. Vår tekst denne adventsøndagen er plassert rett etter at Jesus har holdt sin utsendelsestale til disiplene; denne talen fyller hele kapitel 10 hos Matteus. Bakgrunnen for fengslingen av Johannes er interessant, ikke minst som politisk og historisk hendelse. Historikeren Josefus skriver at Johannes ble fengslet og henrettet fordi Herodes var redd for at hans kraftfulle forkynnelse skulle føre til opptøyer. De nytestamentlige kildene henviser til at han ble satt i fengsel fordi han hadde påpekt overfor Herodes at det var galt av ham å gifte seg med Herodias, fordi hun tidligere hadde vært gift med hans bror. Trolig ble Johannes Døperen fengslet og senere henrettet ved halshugging i Meqaver-festningen utenfor Jerusalem.

PREKEN SKISSE

- Sunn realisme er å innse at livet er tvetydig.
- Sunn omvendelse er å være helhjertet selv om du ikke er skråsikker.
- Sunn tro er å se etter de gode tegnene.

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
UNIVERSITETSLEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

Magnus Malm

KJENNETEGN**Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid**

399,-

Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

www.lutherforlag.no
www.bokogmedia.no
KIRKELIG**ÅRSKALENDER 2014**

149,-

Kirkelig årskalender er en klassiker! Her finner du en kombinert klassisk almanakk med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Markeringen av helgen- og merkedager gir dagene innhold med søndagen som ukens sentrum. Her finner du også en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter.

www.lutherforlag.no
www.bokogmedia.no

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

SØKERE

BORG BISPEDØMME

Søkere til stilling som sokneprest i Fredrikstad domprosti med tjenestested Østre Fredrikstad sokn:

Ekhougen, Britt Aanes, sjømannsprest/daglig leder, Davie, Nederland
Kasin, Svein Thorleif, sokneprest i Våler i Østfold, Våler i Østfold
Larsen, Linn-Therese Jordheim, studentprest/prostiprest, Fredrikstad
Lunde, Øivind, vikarrest, Oslo
Mentzen, Svein, vikarprest, Kråkerøy
Snilsberg, Margaret, prest, Moss
Østrup, Ole, vikarprest, Fredrikstad

Søkere til stilling som sokneprest Østre Romerike prosti med tjenestested Blaker sokn:

Kasin, Svein Thorleif, sokneprest i Våler i Østfold, Våler i Østfold
Lauten, Lilly Renee, ungdomsleder, Brårud
Oserud, Bjørg Elisabeth, sokneprest, Hønefoss
Simonsen, Gro Margareth Golimo, menighetsprest, Fjerdingby
Sinkerud, Hanne Gunnveit, sokneprest, Auli

Søkere til stilling som sokneprest i Nordre Follo prosti med tjenestested Langhus sokn:

Gilbrant, Ragnhild, kapellan, Ski
Hovland, Gunnvor Johanne, vikariater som menighetsprest, Ytre Enebakk
Lauglo, Sigrid, vikarprest, Trondheim
Nordengen, Tom Egil, sokneprest i Siggerud, Siggerud
Vangen, Per Olav, kapellan/sokneprest Ljan/Nordstrand, Oslo

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har i møte 11.09. 2013 foretatt følgende tilsetninger:

Bård Haugstvedt som sokneprest i Vestre Borgeysssel prosti med tjenestested Spydeberg, Hovin og Heli sokn

Anders Harboe som fengselsprest ved Ullersmo fengsel

Kristin K. Bakkevig i et ettårig vikariat som sokneprest i Sarpsborg prosti med tjenestested Berg sokn

Vi har mottatt bekræftelse på at de tar imot stillingene.

AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

Agder og Telemark bispedømmeråd har i møte den 26. august 2013 gjort følgende vedtak:

Erik Noddeland blei tilsett som kapellan i Arendal prosti med Barbu sokn som tenestestad.

Eva Marie Jansvik blei tilsett som sokneprest i Mandal prosti med Mandal sokn som tenestestad.

Dei tilsette har teke imot stillingane.

BORG BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 30.08. 2013:

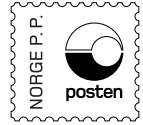
Ronald Mong som sokneprest i Sandnes prosti med Hana sokn som særskilt arbeidsområde.

Mona Dysjeland Gjelsing som sokneprest i Tungenes prosti med Grødem sokn som særskilt arbeidsområde.

Just Salvesen som sokneprest i Tungenes prosti med Tananger sokn som særskilt arbeidsområde.

Kjetil Molvik som prostiprest/trusopplærer i Tungenes prosti med Rennesøy og Mosterøy sokn som særskilt arbeidsområde.

De tilsatte har skriftlig bekræftet at de tar imot stillingene.

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>